

120

Turistična zveza
Slovenije

Poština plačana
pri pošti 1102 Ljubljana

Lipov List

junij 2025

dobre zgodbe v slovenskem turizmu

Mesto, ki je zaživel
Zelena prestolnica
Srce heroja
Po meri človeka

I FEEL
SLOVENIA

NAJBOLJŠI KRUH D O M A SE PEČE

21. junij 2025 | 9.00–15.00
Pogačarjev trg, Ljubljana

Ob 120-letnici Turistične zveze Slovenije vas vabimo na edinstveno doživetje – **Pot kruha in pogač**, kjer boste okusili dediščino, zapisano v skorjo in sredico.

Turistična društva iz vse Slovenije bodo predstavila bogastvo tradicionalnega kruha in pogač: od prazničnih poprtnikov, drožastih kravajcev, ajdovih hlebcev do skoraj pozabljenih receptov naših babic.

Kruh je več kot hrana – je simbol življenja, kot poudarja dr. Janez Bogataj v svoji monografiji *Dober kot kruh*. Spremljal nas je ob rojstvu, poroki, smrti. Bil je znak blaginje, gostoljubja in prazničnega obilja.

Ali ste vedeli, da so v preteklosti otročnicam podarjali pleten kruh kot simbol novega življenja? Da so v Halozah kruhu med pomanjkanjem dodajali suho sadje, krompir ali celo drevesno skorjo? In da je bil mlinar pogosto boter, ker je imel 'merico' – najboljšo moko?

Danes dediščina kruha ponovno oživi. A živi le, če jo živimo – sodobno, ustvarjalno, povezovalno. Zato vas vabimo, da na **Poti kruha in pogač** ne le postanete, temveč **ustavite čas**.

- Spoznali boste, kako so različne pokrajine prispevale svoje vrste kruha – od črnega rženega z Gorenjske do koruznega s Primorske.
- Odkrijte, zakaj je bil bel kruh nekoč razkošje, ajdov pa kruh preživetja.
- Prisluhnite, kako se kruh vrača kot simbol solidarnosti – v obliki drožastih hlebčkov, pogač za sosede in testastih ptičkov za otroke.

Kdor pol sveta obteče,
najboljši kruh doma se peče.

KAZALO

INTERVJU

Župan MOL Zoran Janković: Mesto je znova zaživel

4–5

PRESTOLNICA TURIZMA

6–42

Zakaj je Ljubljana prestolnica slovenskega turizma?
Direktorica Turizma Ljubljana mag. Petra Stušek
Društvo regionalnih turističnih vodnikov Argos o brezogljični prihodnosti
Po prestolnici v družbi lokalne turistične vodnice
Prebudimo njeno petzvezdično dušo
Če bi hotelske stene govorile
Zlata doba Plečnikove arhitekture v fotografijah
Sistemski pristop k ohranjanju nepremične kulturne dediščine
Zelena pljuča prestolnice
Ljubljanski turizem se je močno dvignil na račun kulinarne zgodbe
Ko rabljeno postane doživetje
Kmečka ohcet – nekdanji turistični biser prestolnice
Turizem smo ljudje: turistična društva v Ljubljani
Zgled urejenosti in gostoljubnosti
Kakšna se vam zdi Ljubljana?
Sistemski pristop k trajnostnemu turizmu v Ljubljani
Na Ljubljanskem gradu zagnali NiST

Posebno številko Lipovega lista je sofinancirala
Mestna občina Ljubljana (MOL).

Mestna občina
Ljubljana

Prihodnja številka Lipovega lista bo izšla v prvi polovici avgusta. Sporočila o novostih na območju delovanja vašega društva najpozneje do 10. julija 2025 pošljite na elektronski naslov: info@turisticna-zveza.si, napovedi prireditve pa pridno vpisujte na našo spletno stran.

UVODNIK

Spoštovane bralke, cenjeni bralci!

Ljubljana ni zgolj prestolnica – je srce naroda, zibelka kulture, prostor srečevanj in mesto navdiha. Njeno lepoto so opevali pesniki, njeno zgodbo so skozi stoletja soustvarjali pogumni vizionarji. Eden ključnih med njimi je bil nedvomno Ivan Hribar, župan, ki je v času po potresu leta 1895 utrl pot modernemu mestu in začel razumevati turizem kot orodje kulturne in gospodarske rasti. Njegova odločitev, da leta 1905 odkupi Ljubljanski grad, ni bila zgolj simbolična – bila je konkretna poteza v smeri razvoja identitete Ljubljane kot mesta z dušo in zgodbo.

Čez več kot stoletje to vizijo s pogumom, odločnostjo in trajnostno usmerjenostjo nadaljuje sedanjí župan Zoran Janković. Odkar je leta 2006 prevzel vodenje mestne občine, je Ljubljana doživela eno najboljše in najbolj premišljenih urbanih preobrazb v Evropi. Mesto, ki je nekoč izgubljalo zagon, je danes svetovni zgled zelene, vključujoče in varne prestolnice, v kateri se spoštujejo zgodovina, različnost in sobivanje.

Zaprte mestnega jedra za promet, ki je na začetku vzbujalo pomisleke, se je izkazalo za enega najbolj prelomnih trenutkov v zgodovini sodobne Ljubljane. Mesto je – kot pravi župan – »znova zaživel«. Nabrežja Ljubljanice danes niso le prostor za sprehode in srečanja, temveč prizorišče pristnih doživetij, ki jih z navdušenjem odkrivajo tudi obiskovalci iz tujine.

Ljubljana je postala Zelena prestolnica Evrope, prejela je več kot 120 mednarodnih priznanj in se uvršča med najprijaznejša mesta za življenje in obisk.

Med prvimi smo njeno izjemnost prepoznali prav na Turistični zvezi Slovenije. Na našem natečaju *Moja dežela* – lepa in gostoljubna, ki se po novem imenuje *Moja dežela* – znak gostoljubnosti, smo Ljubljano že leta 2016 nagradili s kar dvema priznanjema: prvim mestom v kategoriji večjih mest in prvim mestom v kategoriji mestnih jeder.

Ko govorimo o začetkih slovenskega turizma, se vedno znova vračamo v Ljubljano – mesto, ki ni le upravno središče naše države, temveč tudi zibelka organiziranega turističnega delovanja na Slovenskem. Pred 120. leti je bila prav tu, v prestolnici, ustanovljena predhodnica današnje Turistične zveze Slovenije – Deželna zveza za pospeševanje prometa tujcev na Kranjskem.

Zato smo se odločili, da bomo 21. junija 2025 prav v Ljubljani začeli praznovanje jubilejnega leta. Vabimo vas na Pot kruha in pogač Slovenije, ki bo od 9. do 15. ure, na Pogačarjevem trgu, na katerem se bodo predstavila turistična društva iz vse Slovenije.

Turistična zveza Slovenije se je res rodila v Ljubljani, a je doma povsod. Turizem smo ljudje!

Dominik S. Černjak,
predsednik Turistične zveze Slovenije

Župan MOL Zoran Janković

Župan MOL Zoran Janković

Mesto je znova zaživelo

Zoran Janković je od leta 2006 župan slovenske prestolnice, v kateri je s pogumom, vizijo in odločnostjo vodil eno največjih preobrazb katerega koli evropskega mesta. Pod njegovim vodstvom se je Ljubljana uveljavila kot vzor trajnostnega, varnega in vključujočega mesta, ki redno prejema najvišja mednarodna priznanja. Med drugim je postala Zelena prestolnica Evrope, najboljša destinacija za mestna doživetja in mesto, v katerem se obiskovalci počutijo iskreno dobrodošle.

Znani ste po svoji izjavi, da je Ljubljana najlepše mesto na svetu. Kaj dela Ljubljano resnično posebno in drugačno od drugih evropskih prestolnic?

Njene meščanke in meščani ter zavedanje, da v Ljubljani različni živimo skupaj v medsebojnem spoštovanju. Smo zeleno, čisto, varno, strpno, solidarno in prijazno mesto, ki spoštuje svojo zgodovino in se zaveda pomena Mesta heroj.

Kaj obiskovalce po vašem mnenju najbolj pozitivno preseneti ob prvem obisku Ljubljane?

Ravno njena odprtost in prijaznost, tudi urejenost in varnost. Pri nas se vsakdo počuti dobrodošlega, ne glede na to, katere veroizpovedi, barve kože ali političnega prepričanja je.

V 18 letih vašega županovanja se je Ljubljana močno spremenila in postala eno najbolj prepoznavnih evropskih mest. Katera prenova ali projekt vam osebno največ pomeni in zakaj?

V vsem tem času smo izvedli več kot 2.400 projektov, s katerimi smo izboljšali kakovost življenja naših mešank in meščanov. Prav vsak izmed njih je pomemben, kajti nekomu je izboljšal in polepšal življenje, zato je zelo težko izpostaviti zgolj enega. Izvedli smo številne infrastrukturne projekte, od urejanja cest, kanalizacije,

prenov šol, vrtcev, zdravstvenih domov, izgradnje novih objektov s področja športa in kulture ter prepotrebnih mestnih stanovanj vse do urejanja parkov in drugih zelenih površin, otroških igrišč, otokov športa in še bi lahko našteval. V tem času smo dobili več kot 120 mednarodnih priznanj in nagrad.

Kot prvi ste imeli pogum zapreti središče mesta za promet, kar je danes eden glavnih razlogov, da Ljubljano prepoznavajo kot eno najbolj trajnostnih mest na svetu. Kako ste doživljali ta prelomni trenutek in odziv meščanov?

Na začetku ni bilo enostavno, kajti vsaka sprememba v ljudeh sprva zbuja nelagodje in strah pred neznanim, kar je tudi razumljivo. Nekateri so se bali, da bo staro mestno jedro, če iz njega umaknemo motorni promet, zamrlo. Zgodilo se je ravno obratno, mesto je znova zaživelo! Uredili smo danes že 20 ha veliko ekološko cono brez avtomobilov, razen v času dostave med 6. in 10. uro, namenjeno v prvi vrsti pešcem, nato še kolesarjem, ki je postala priljubljeno sprehajališče in središče raznolikih družabnih in kulturnih dogodkov. Ljudje se danes sproščeno sprehajajo po starem mestnem jedru in posedajo ob Ljubljani na urejenih nabrežjih. Prepričan sem, da skoraj ni človeka, ki bi si želel povratek na staro. Težko si je predstavljati, da so nekoč po Tromostovju vozili avtomobili in mestni avtobusi, ki so imeli postajališče tik pred Magistratom.

Ljubljana je prejela številne mednarodne nagrade, vključno z naslovom Zelena prestolnica Evrope. Katere trajnostne projekte v prihodnjih letih še načrtujete za izboljšanje kakovosti življenja tako meščanov kot obiskovalcev?

S tem ko smo leta 2016 postali Zelena prestolnica Evrope, smo prejeli eno najbolj prestižnih nazivov, ki ga mesto lahko prejme. To pomeni, da smo se zavezali trajnostnemu razvoju, kar so prepoznali tudi v Evropski komisiji, ki nam je ta naziv podelila. V obrazložitvi so poudarili, da smo sledili viziji razvoja, ki smo jo začrtali že leta 2007, ter da smo v najkrajšem času izvedli največ sprememb. Sam sem velikokrat izpostavil, da bi morala vsa mesta na svetu živeti po načelih zelene prestolnice, če želimo ta planet ohraniti za naše zanamce. Proglašeni smo tudi za najboljšo zeleno prestolnico med vsemi zmagovalci. Danes smo vključeni v projekt Misija 100, v sklopu katerega stopamo po poti razglednice s ciljem postati podnebno nevtraln in pametno mesto do leta 2030. Zato so vsi projekti, ki jih izvajamo in jih v prihodnje načrtujemo, trajnostni. Tako je recimo pred kratkim začela delovati nova plinsko-parna enota, s katero smo opustili uporabo premoga za kar 70 odstotkov, kar je ključno za dekarbonizacijo mesta in izboljšanje kakovosti zraka.

»Nekateri so se bali, da bo staro mestno jedro, če iz njega umaknemo motorni promet, zamrlo. Zgodilo se je ravno obratno, mesto je znova zaživelo!« je povedal župan.

Ljubljana je bila večkrat nagrajena tudi na natečaju Turistične zveze Slovenije 'Moja dežela – lepa in gostoljubna'. Kaj vam ta priznanja pomenijo in kako pomembna je po vašem mnenju vloga turističnih društev pri turistični ponudbi Ljubljane?

Vsakega priznanja, ki ga prejmemo, sem izjemno vesel, naj gre za nagrade v svetovnem merilu ali priznanja tistih, ki v tem mestu, tej državi živijo in ustvarjajo. Vsako priznanje je namreč potrditev, da smo z ekipo sodelavk in sodelavcev na pravi poti. In moja ekipa je najboljša! Številni, ki obiščejo naše mesto, so nad njim navdušeni in se k nam radi vračajo. Tu je ključna vloga turističnih delavcev in društev, ki s svojo raznoliko in unikatno ponudbo, bodisi lokalno pridelano hrano ali prikazom tradicionalnih dogodkov, običajev in navad, privabijo obiskovalce in jim omogočajo, da izkusijo pristno lokalno doživetje.

Eden od ključnih simbolov Ljubljane je Ljubljanski grad, ki ga je leta 1905 vizionarsko kupil vaš predhodnik Ivan Hribar. Kako pomembno je po vašem mnenju ohranjati Hribarjevo zapuščino. Ali načrtujete kakšne nove projekte, ki bi poudarili njegovo zgodovinsko vlogo in prispevek k razvoju Ljubljane?

Ohranjati dediščino je izjemno pomembno, Ivan Hribar je bil najboljši župan vseh časov, ki je življenje tragično končal v Ljubljani v znak protesta proti italijanski okupaciji. Njegovo nekdanje domovanje, vilo Zlatica v Rožni dolini, smo pred leti celovito prenovili. Lani smo odprli še zadnji prenovljeni prostor Ljubljanskega gradu, dvorano Kazemate, ter tako zaključili dolgoletno prenovu in revitalizacijo grajskega kompleksa, ki je

Na Bregu pri Ljubljani je župan Zoran Janković leta 2010 odkril kip Ivana Hribarja - tistega župana, ki je iz "dolge vasi" naredil mesto. Kip je izdelal Mirsad Begić.

trajala vse od leta 1969. Ivan Hribar je bil velik domoljub, vizionar in odprt za sodelovanje z mednarodnimi strokovnjaki.

Ljubljanski turizem se hitro razvija in občasno je že mogoče slišati, da je v mestnem središču že preveč gneče. Kako odgovarjate na te kritike?

V našem javnem zavodu Turizem Ljubljana ves čas skrbno spremljajo turistične tokove, prav tako med meščani že leta izvajajo raziskavo o zadovoljstvu s turizmom v Ljubljani, ki kaže, da ima 74 odstotkov prebivalcev o turizmu pozitivno mnenje, kar je izjemno pomembno, saj je mesto v prvi vrsti namenjeno prebivalkam in prebivalcem, šele nato obiskovalcem. Da bi se izognili prenasičenosti v mestnem središču, obiskovalce z različnimi dogodki usmerjamo v okoliške kraje, prav tako organiziramo dogodke v turistično manj obremenjenih delih leta, recimo November Gourmet ali LUV fest februarja in marca. Naš cilj ni več turistov, temveč to, da ti v Ljubljani ostanejo dlje, kar nam že uspeva.

Pred kratkim sem od turistične vodnice slišala zanimiv predlog, in sicer da bi priljubljeno prireditve Odprta kuhna delno preselili iz mestnega jedra, na primer pred center Rog, v Krakovo ali katero drugo mestno četrt in tako prispevali k razpršitvi turističnih tokov. Se vam zdi ideja zanimiva?

Menim, da Odprta kuhna sodi na območje, na katerem je sedaj. Ko že omenjate Center Rog, moram izpostaviti, da je ta po prenovi popolnoma zaživel in je postal pomembno stičišče vseh, ki si želijo kreativnega ustvarjanja na različnih področjih. Tudi tam imajo med drugim kuharski lab, kjer lahko udeleženci ob mentorstvu izpopolnijo svoje kuharske veščine.

Kako si predstavljate Ljubljano leta 2030?

Kot še naprej prijazno, strpno, solidarno in svobodno mesto, v katerem različni živimo skupaj in se med seboj spoštujemo. Kot še vedno eno izmed najbolj varnih mest. In seveda, zame bo še vedno najlepše mesto na svetu!

Polona Frelj

Lani je bila zaključena dolgoletna prenova in revitalizacija grajskega kompleksa, ki je trajala vse od leta 1969.

Zakaj je Ljubljana prestolnica slovenskega turizma?

Zgled trajnostnega upravljanja turizma na globalni ravni

Ljubljana je postala zgled trajnostnega upravljanja turizma na globalni ravni. Na vsakem koraku je zaznati zavezo k udeležanju Strategije slovenskega turizma 2022–2028, v kateri smo se zavezali k zeleni butičnosti, manjšemu odtisu in večji vrednosti za vse.

Že leta 2016 je prejela prestižni naziv **Zelena prestolnica Evrope**, kar je priznanje Evropske komisije za izjemne dosežke na področju trajnostnega razvoja, varovanja okolja ter izboljšanja kakovosti bivanja. Ta naziv je rezultat dolgoročnega dela, strateškega načrtovanja in sodelovanja vseh deležnikov v mestu.

Pitnik na Kongresnem trgu v Ljubljani

Zaprte **mestnega središča za motorni promet** je ustvarilo prijaznejše okolje za pešce in kolesarje. Zmanjšala se je onesnaženost zraka, izboljšala kakovost bivanja in spodbudila uporaba alternativnih načinov mobilnosti. Ljubljana je tudi **prvo glavno mesto v Evropski uniji**, ki se je zavezalo načelom **'zero waste'** – brez odpadkov. Stopnja ločevanja in predelave odpadkov je med najvišjimi v Evropi.

Aktivno **varuje svoje naravne vire**. Ponaša se z eno najkakovostnejših **pitnih vod** v Evropi, ki je dostopna brez predhodne obdelave. Obkrožena je z bogatimi zelenimi površinami, kot so Tivoli, Rožnik in Ljubljansko barje, ki ponujajo priložnosti za rekreacijo in naravoslovni turizem.

Pomemben element trajnostnega turizma je tudi **podpora lokalni ekonomiji**. Ljubljana spodbuja uporabo lokalnih izdelkov – tako v gastronomiji kot v spominkih in nastanitvah. V mestu se razvija vedno več **trajnostno naravnanih nastanitvev**. Turistična organizacija v svoje storitve vključuje **lokalno prebivalstvo** ter organizira vodenja tudi po manj znanih soseskah, kar prispeva k bolj uravnoteženemu razvoju turizma.

»Ljubljana je lep primer mesta, ki gleda na dolgoročno dobrobit prebivalcev, obiskovalcev in okolja« poudarja Kalinova.

Da s trajnostjo mislijo resno, dokazuje tudi pridobitev najvišjega **platinastega priznanja Zelene sheme slovenskega turizma za destinacije**. V svoje načrte vključujejo tudi turiste, ki jih prek kampanj spodbujajo k spoštovanju lokalne kulture, okolja in življenjskega sloga.

Pri pripravi Strategije slovenskega turizma 2022–2028 smo na ministrstvu izhajali iz vizije trajnostnega turizma. Želimo ustvariti okolje, v katerem se počutijo dobro tako prebivalci kot obiskovalci, naravni viri so ohranjeni za prihodnje generacije.

Ljubljana je lep primer mesta, ki gleda na dolgoročno dobrobit prebivalcev, obiskovalcev in okolja. S konkretnimi aktivnostmi tako dokazuje, da je mogoče razvijati uspešen in kakovosten turizem, ki hkrati spoštuje naravne in kulturne vire ter krepi blaginjo lokalne skupnosti.

Dubravka Kalin, generalna direktorica za turizem na MGTŠ

Ponosna nosilka platinastega znaka Slovenia Green

Ljubljana, mesto vizije in poguma, katere župan Ivan Hribar je bil pred 120 leti pobudnik ustanovitve Turistične zveze Slovenije, je zgled trajnostnega turističnega razvoja. Kaže nam, kako lahko turizem postane močno orodje za dobrobit skupnosti v skladu s strateškimi cilji na nacionalni ravni.

V prestolnici, ponosni nosilki platinastega znaka Slovenia Green, turizem presega okvire gospodarstva. Je del življenjskega sloga, način soustvarjanja kakovostnega, vključujočega in zelenega vsakdana. To potrjujejo prebivalci, saj je za skoraj tri četrtine Ljubljančanov prva misel, povezana s turizmom, pozitivna.

Ljubljana zna prisluhniti tudi potrebam sodobnega gosta, ki ne želi le obiskati, ampak doživeti, razumeti, pripadati. Obiskovalce vabi k pristnemu stiku z mestom in ljudmi.

Na izzive rasti Ljubljana odgovarja premišljeno: z dogodki, ki oživljajo manj obremenjene sezone, z razvojem produktov stran od glavnih znamenitosti ter z iskrenim poudarkom na avtentičnih doživetjih – od lokalnega rokodelstva in kulinarike do brezčasne Plečnikove arhitekture. Na področju industrije srečanj orje ledino z merjenjem trajnostnih učinkov in spodbuja Zero Waste pristope v hotelirstvu. S sodelovanjem z regijo Osrednja Slovenija utrjuje vlogo turizma kot povezovalne sile v prostoru.

Mednarodna priznanja in nazivi, kot so zelena prestolnica Evrope, uvrstitev med najbolj trajnostna mesta po izboru Lonely Planeta, deset zaporednih uvrstitev na seznam Green Destinations Top 100 Stories, sodelovanje v Misiji 100 podnebno nevtrálnih in pametnih mest do leta 2030 in mnogi drugi potrjujejo, da Ljubljana ni le lokalni ponos, temveč globalni navdih.

A še pomembneje je, da ti dosežki presegajo meje mesta. Krepijo ugled celotne Slovenije kot napredne, odgovorne in trajnostno usmerjene turistične destinacije. Odpirajo priložnosti za prenos dobrih praks v druge kraje in povečujejo zaupanje strokovne javnosti, partnerjev ter obiskovalcev v slovensko turistično zgodbo. V Slovenski turistični organizaciji verjamemo v zeleno prihodnost slovenskega turizma. Ljubljana nam je zgled, kako lahko z odločnimi koraki, sodelovanjem in vizijo dosežemo več. Naj nas duh Ivana Hribarja in dediščina Turistične zveze Slovenije vodita tudi v prihodnje: k turizmu, ki spoštuje naravo, povezuje ljudi in pripoveduje zgodbe, ki se dotaknejo srca.

Mag. Maja Pak Olaj, direktorica Slovenske turistične organizacije

Bodoči razvoj mora biti skladen z nosilno sposobnostjo prostora.

Slovenska turistična organizacija prostorsko deli Slovenijo na štiri makrodestinacije: Alpsko, Mediteransko in Kraško, Termalno in Panonsko ter Ljubljano in Osrednjo Slovenijo. Turizem v Ljubljani ima pomembno vlogo v slovenskem turizmu, ki se počasi še povečuje. Leta 2024 je bilo v ljubljanski občini zabeleženo 2.590.898 prenočitev (15,4 odstotka vseh slovenskih), kar je več od števila prenočitev v predkoronskem letu 2019 (2.227.669 prenočitev oziroma 14,1 odstotka vseh slovenskih; vir: SURS). Za primerjavo nagle rasti navajamo podatek o številu prenočitev leta 2004, ko je to znašalo le

505.030 prenočitev (vir: ljubljana.si). Tudi iz osebnih izkušenj izhaja, da se je pred izgradnjo dodatnih hotelskih kapacitet v letih 2004 (Hotel Mons, Hotel Austria Trend) oz. 2012 (Hotel Plaza v BTC) dogajalo, da so v času velikih kongresov in sejmov gostje bivali celo na Bledu.

Veliko povečanje turističnega obiska sovпада z urbanističnim urejanjem mesta, ki se je spremenilo v prijetno manjše mesto z velikim obsegom površin za pešce, raznovrstno ponudbo nastanitvev in gostinskih storitev, kulturnih prireditev in podobno. Z vstopom Slovenije v Evropsko unijo leta 2004 se je pomen Ljubljane še povečal, tako na področju počitniškega kot tudi poslovnega turizma.

Vse naštetó je povzročilo tudi večji obisk v poletni sezoni ter podaljšanje turistične sezone v zgodnjepomladanske in poznojesenske mesece ter v adventno obdobje, zato nastanitvene kapacitete beležijo visoko celoletno zasedenost.

»Obeti za razvoj turizma v Ljubljani so dobri; za dodatni razvoj in spremembo nacionalne strukture gostov pa bi bilo treba izboljšati povezljivost ljubljanskega letališča,« je prepričan Fedja Pobegajlo

Ljubljana je vzpostavila dobre pogoje za mehko mobilnost, od obširnih površin za pešce, možnosti uporabe in izposoje koles do dobre mreže javnega prevoza. Organizirani dogodki, ki temeljijo na lokalni kulinariki ter zgodovinskem in etnološkem izročilu, so dodatni motivi za obisk mesta in zadovoljstvo gostov.

Obeti za razvoj turizma v Ljubljani so dobri; za dodatni razvoj in spremembo nacionalne strukture gostov pa bi bilo treba izboljšati povezljivost ljubljanskega letališča. Tveganje v razvoju turizma v bodoče po našem mnenju predstavlja pretirana rast obsega kapacitet kratkoročnega najema, ki občasno v obdobju poletne turistične sezone povzroča ozka grla in pojav preturizma; menimo, da omenjena rast negativno vpliva na socialno trajnost, torej zadovoljstvo lokalnega prebivalstva, čemur bo treba posvetiti posebno pozornost. Bodoči razvoj mora biti skladen z nosilno sposobnostjo prostora.

Fedja Pobegajlo, direktor Turistično gostinske zbornice Slovenije

Direktorica Turizma Ljubljana mag. Petra Stušek

Preusmeritev tokov in podaljšanje dobe bivanja

Lani so največ prenočitev v Ljubljani ustvarili gostje iz Italije, Nemčije, ZDA, Francije in Združenega kraljestva. Po podatkih raziskave o značilnostih tujih obiskovalcev iz 2024. je povprečni obiskovalec star 36,8 leta, v mesto najpogosteje pripotuje z letalom prek ljubljanskega letališča, potuje s partnerjem, prenočuje v hotelu, njegov glavni namen obiska je mestni oddih, pravi ga. Stušek, ki pojasnjuje, s katerimi inovativnimi produkti nagovarjajo različne goste, tudi milenijce, vplivneže in tiste, ki si želijo digitalnega razstrupljanja, ter kako sledijo globalnim turističnim trendom.

Milijon obiskovalcev Ljubljane se zdi zelo visoka številka, vendar direktorica Turizma Ljubljana, ga. Petra Stušek pravi, da kljub očitkom prebivalcev po merljivih kazalnikih, ki jih spremljajo v skladu z mednarodnimi standardi, v Ljubljani ne moremo govoriti o prekomernosti turizma, niti v poletnih mesecih, ki so sicer najbolj obiskani (takrat Ljubljano obišče 37,4-odstotka obiskovalcev, jeseni 24,8- odstotka in spomladi 22,7-odstotka). »V zadnjih treh letih nam je uspelo povečati delež prenočitev zunaj poletnih mesecev, zlasti februarja, maja in novembra. Sezonskost spremljamo tudi z Ginijevim količnikom, tj. mero za koncentracijo turističnega obiska (njegova vrednost je med 0 in 1; čim bližja je vrednost številu 0, tem bolj enaka je porazdelitev turističnega obiska). Stopnja sezonekosti je v letu 2024 znašala 0,236 in je nižja od nacionalne ravni (0,314). Gostota turizma, ki meri število turističnih prenočitev na dan na kvadratni kilometer, je v Ljubljani v letu 2023 znašala 38,4, kar je prav tako občutno pod povprečjem 117 evropskih destinacij, ki so poročale podatke v avstrijski podatkovni sistem TourMIS, in znaša 77,6 (podatki za leto 2024 še niso na voljo). Podatki torej kažejo, da nosilnost destinacije ni presežena,« pojasni.

Preusmerjanje turističnih tokov

»Z ustvarjanjem kakovostne ponudbe vse leto in njenim ustreznim komuniciranjem si prizadevamo za podaljševanje povprečne dobe bivanja, višanje potrošnje obiskovalcev v posameznih četrtletjih leta

in razpršenost obiska vse leto,« pravi. »V mesecih, ki so z vidika turističnega obiska mirnejši, zato organiziramo festivale: februarja in marca LUV fest, ki povezuje bogato kulturno ponudbo v prestolnici, novembra kulinarčni festival November Gourmet Ljubljana,

Odprta kuhinja je eden najbolj prepoznavnih dogodkov v Ljubljani

decembra celomesečno glasbeno in kulinarčno dogajanje v sklopu festivala December v Ljubljani. Prav tako se trudimo obiskovalce usmerjati na območja zunaj ožjega mestnega središča, tako z razvojem turističnih produktov (kot npr. Mojster Plečnik, Pivovsko doživetje Ljubljane, S kolesom na odkrivanje Ljubljane) kot vključevanjem znamenitosti zunaj ožjega mestnega središča v ponudbo Turistične kartice Ljubljane. Turistične tokove preusmerjamo tudi v regijo Osrednja Slovenija. Vključujemo jo v vse promocijske aktivnosti Turizma Ljubljana in razvijamo produkte, ki goste iz Ljubljane popeljejo v njeno okolico. Primer je Gurmansko doživetje v zelenem zaledju Ljubljane, ki združuje doživetje sirarstva in restavracije z Michelinovo zvezdico v Šentjoštu nad Horjulom.« Številne znamenitosti iz regije so vključene v ponudbo Turistične kartice Ljubljane, npr. Terme Snovik, Tehniški muzej Slovenije v Bistri, Polhov doživljajski park v Polhovem Gradcu. Preusmerjanje tokov v regijo je še posebno ključno za podaljševanje dobe bivanja gostov, ki je eden od strateških ciljev Turizma Ljubljana, izpostavlja.

Udeleženci Brko ture

Sledenje globalnim trendom

Lani so največ prenočitev v Ljubljani ustvarili gostje iz Italije, Nemčije, Združenih držav Amerike, Francije in Združenega kraljestva. »Povprečna doba bivanja vseh obiskovalcev Ljubljane je znašala 2,0. Med vodilnimi 15 trgi po prenočitvah so imeli najdaljšo dobo bivanja gostje iz Španije (2,6), Francozi 2,4, Američani in gostje iz Združenega kraljestva 2,3. Po podatkih raziskave o značilnostih tujih obiskovalcev iz leta 2024 je povprečni obiskovalec Ljubljane star 36,8 leta, v mesto najpogosteje pripotuje z letalom prek ljubljanskega letališča, potuje s partnerjem, prenočuje v hotelu, njegov glavni namen obiska je mestni oddih, torej kombinacija raziskovanja znamenitosti, kulture, kulinarike in uživanja v mestnem utripu,« opisuje ga. Stušek. »Zavedamo se tudi, da vse večji delež popotnikov predstavljajo milenijci in generacija Z, ki iščejo avtentične izkušnje, kot so kulturna doživetja, avanturizem in stik z lokalno skupnostjo. Za destinacije se odločajo na podlagi svojih vrednot, velik poudarek dajejo varovanju okolja, prispevati želijo k sodobnim trajnostnim in krožnim praksam ali ohranjanju dediščine. V Ljubljani ponudbo za tovrstne goste že več let skrbno razvijamo in obiskovalce nagovarjamo na podlagi naših vrednot. Pomembno nam je, da naši obiskovalci cenijo dediščino, trajnost, da ne pridejo le na ogled znamenitosti, ampak želijo tu doživeti nekaj avtentičnega, se povezati z lokalnim prebivalstvom, da niso le opazovalci, ampak v doživetju aktivno sodelujejo. V sodelovanju s partnerji tako razvijamo visokokakovostna avtentična doživetja, kot so doživljajsko vodenje po Plečnikovih stvaritvah Mojster Plečnik, Gurmansko doživetje v zelenem zaledju Ljubljane: s kmetije v restavracijo z Michelinovo zvezdico, ki povezuje izkustveni obisk sirarstva in vpogled v zakulisje vrhunske restavracije, kreativne rokodelske delavnice, na katerih se obiskovalci sami preizkusijo v vlogi rokodelcev, doživetje osrednje ljubljanske tržnice Dobimo se na plac, ki povezuje spoznavanje ponudnikov in zgodb tržnice ter degustacijo lokalnih dobrot iz vse Slovenije, ali Izdelajte si

sami v Centru Rog: zložite okuse in stile, ki poveže ogled nekdanje tovarne, ustvarjalnih laboratorijev in delavnico sitotiska oz. priprave slane pite s pehtranom. Tovrstna doživetja zadovoljujejo potrebe gostov, ki imajo številne potovalne izkušnje ter drugačne vrednote in pričakovanja od drugih obiskovalcev, saj iščejo bolj vključujočo izkušnjo. Ne želijo namreč le obiskati kraja in ga doživeti, ampak želijo prispevati k sodobnim trajnostnim in krožnim praksam ali pomagati ohraniti dediščino,« pove in doda, da razvijajo ustrezno turistično ponudbo, ki seveda izhaja iz naravnih in kulturnih danosti Ljubljane in njenih vrednot, tudi za druge skupine – lifestyle, aktivne, poslovne in wellbeing goste. »Za aktivne goste razvijamo razvejano mrežo označenih pohodniških in kolesarskih poti v Ljubljani in regiji Osrednja Slovenija, ki so opremljene z GPX-koordinatami in dostopne na spletni strani. Poleg klasičnega ogleda mesta s kolesom ponujamo tudi tematsko zasnovano doživetje *Brko tura*, na katerem obiskovalci med raziskovanjem s kolesom spoznajo zanimive podrobnosti iz življenja treh pomembnih umetnikov – arhitekta Plečnika, slikarja Jakopiča ter pisatelja in dramatika Cankarja. V ponudbi imamo tudi možnost vodenih pohodniških izletov v regijo Osrednja Slovenija, kot sta Krim in Velika planina.«

Lifestyle goste nagovarjajo predvsem z že omenjenimi edinstvenimi doživetji, od rokodelskih delavnic do doživljajskih vodenj po Plečnikovih mojstrovinah ali ljubljanske tržnice, prav tako z razvojem ponudbe v ljubljanskih kulturnih četrtih zunaj ustaljenih turističnih poti, s celovito predstavitvijo kreativnega sektorja na svoji spletni strani, od oblikovalcev nakita, keramike, mode do umetnikov in drugih ustvarjalcev. Tudi z njimi v letošnjem letu razvijajo nova edinstvena doživetja, ki jih bodo jeseni vključili v ponudbo. Ne nazadnje tovrstne goste nagovarjajo tudi s številnimi prireditvami na prostem, ki jih sofinancirajo, od umetniških, glasbenih festivalov, uličnega gledališča, Ljubljanskega tedna mode in drugih.

»Za poslovne goste ustvarjamo predvsem prilagojeno ponudbo za prostočasne aktivnosti, ki mora upoštevati urnik poslovnih srečanj. Običajno gre za kombinacijo klasičnih turističnih produktov, kot so vodeni ogledi in turistična kartica, in edinstvenih doživetij, kot so rokodelske delavnice. Sicer Ljubljana trenutno najbolj nagovarja lifestyle in aktivne goste, katerim že zdaj ponuja širok nabor doživetij. Več razvojnih priložnosti vidimo pri poslovnih in wellbeing obiskovalcih – zlasti pri nadgradnji kongresne infrastrukture in oblikovanju celovitih programov za dobro počutje.«

Digitalizacija in umetne inteligence

Digitalizacija je ključni element v razvoju turizma, saj lahko prispeva k izboljšanju uporabniške izkušnje, večji dostopnosti in interaktivni predstavitvi destinacij, meni ga. Stušek. Ljubljana s svojimi digitalnimi rešitvami sledi sodobnim trendom. »Med novjšimi projekti je digitalni zemljevid, ki je obiskovalcem na voljo v Turističnem informacijskem centru, da si z njegovo pomočjo izberejo znamenitosti, ki jih zanimajo, začrtajo pot na zemljevidu in oblikujejo svoj itinerarij za ogled prestolnice. V bližnji prihodnosti ga bomo

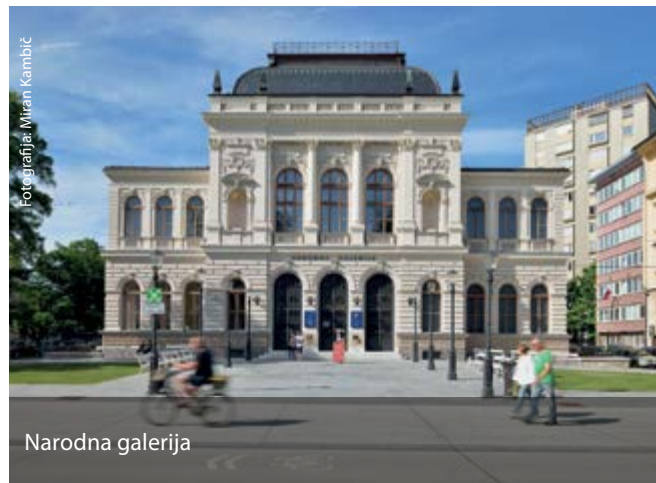

Produkt Mojster Plečnik je prejel tudi znak Slovenia Unique Experiences, ki ga Slovenska turistična organizacija podeljuje petzvezdičnim butičnim doživetjem

nadgradili še z digitalnim pomočnikom, ki ga bo poganjala umetna inteligenca. Obiskovalec bo odgovoril na nekaj preprostih vprašanj, npr. s kom potuje, koliko časa ima, kaj ga najbolj zanima, sistem mu bo predlagal pot raziskovanja Ljubljane in regije Osrednja Slovenija,« pojasni in nadaljuje: »Eden največjih projektov s področja digitalizacije je bila digitalizacija Plečnikove dediščine, ki omogoča poglobljeno izkušnjo arhitektovin del v navidezni resničnosti oz. obogateni resničnosti. Uporabniki lahko z VR-očali raziskujejo 360-stopinjske poglede na Plečnikove mojstrovine, vključno z manj dostopnimi znamenitostmi, kot sta cerkev sv. Mihaela na Barju in Narodna in univerzitetna knjižnica. Poleg tega 3D-modeli neuresničenih Plečnikovih del ponujajo edinstven vpogled v arhitektovo vizionarsko zasnovo Ljubljane in predstavljajo dragoceno nadgradnjo doživetja Mojster Plečnik.«

Tudi kreativne rokodelske delavnice so pri gostih vse bolj priljubljene, kar potrjuje tudi trend naraščanja števila rezervacij. Največ zanimanja je za obisk tkalske in lončarske delavnice, posamezniki se odločajo tudi za zasebne delavnice, kot je Moč prstana, na kateri si udeleženca s pomočjo mojstra v zlatarski delavnici sama izdelata prstan. »Glede na to, da delavnice zadovoljujejo potrebe novih generacij obiskovalcev, ki potujejo v iskanju novih izkušenj, znanj in povezovanj z lokalnim prebivalstvom, verjamem, da se bo zanimanje zanje v prihodnosti še povečevalo,« dodaja.

Vse več je govora tudi o nočnem turizmu. Ljubljana je obdana s številnimi hribi in gorami, ki se dvignejo nad svetlobno linijo, kjer je mogoče opazovati zvezdnato nebo, če narava to dovoljuje. »Zanimivo nočno doživetje ponuja Živalski vrt Ljubljana – vodni ogled in odkrivanje skrivnostnega nočnega življenja živali. V razvoju je tudi produkt nočnega gobarjenja, ki ga je ena od udeleženk predstavila na letošnjem vseslovenskem turističnem start-up vikendu v Kamniku.«

Zelena in ekološka destinacija

Po drugi strani vse več gostov išče digitalno razstrupljanje. V Ljubljani že imamo nekaj produktov za to. »Prek Ljubljane in regije vodijo različne Jakobove poti. V Turizmu Ljubljana smo v preteklem letu objavili opise posameznih odsekov, ki jih naši obiskovalci lahko prehodijo v miru in tišini. V Narodni galeriji so razvili produkt Galerjska čuječnost, kjer obiskovalci ob zvokih narave občudujejo eno izmed umetnin iz depoja Narodne galerije. Na Golovcu se lahko obiskovalci odpravijo na tematsko pot 'V gozd po zdravje', ki jih spodbuja k sproščanju in izboljšanju lastnega počutja na vnaprej določenih točkah z navodili za izvajanje vaj. Lotijo se lahko tudi gozdnih sob pobege, pri čemer ob sproščanju v naravi rešujejo uganke in prepreke za uspešno dosego cilja. V Tivoliju je mogoče rezervirati produkt gozdne kopeli. Med produkte digitalnega razstrupljanja lahko umestimo tudi wellness, nedavno prenovljen je v Vodnem mestu Atlantis,« našteva. »V regiji lahko med najpomembnejša produkta digitalnega razstrupljanja štejemo Naravni zdravilni gaj Tunjice in

Terme Snovik. Tunjice so naravni zdravilni park, kjer so na prostem označene zdravilne točke z različnimi energijskimi učinki na telo in duha. Obiskovalci lahko tu najdejo sprostitve, izboljšajo počutje in spodbudijo naravne procese samozdravljenja. V sklopu parka sta tudi Angelska kapelica in center za holistično terapijo. Wellness program v Termah Snovik pa temelji na naravni metodi zdravljenja po načelih Sebastiana Kneippa. Obiskovalci se lahko udeležijo vodenih Kneippovih bosonogih poti, vodnih oblivov in drugih naravnih terapij, ki krepijo imunski sistem, izboljšujejo prekrvitev in splošno počutje. Ne nazadnje lahko gostje odmik od vrževa vsakdana in digitalnih naprav najdejo tudi v Botaničnem vrtu v Ljubljani ali Arboretumu Volčji Potok med množico dreves, raznovrstnih rastlin in prepletu sprehajalnih poti.«

Kaj pa gostje, ki skrbijo za svoj ogljični odtis? »Ljubljana ponuja tako okolju prijazne namestitve in dejavnosti kot številne možnosti za trajnostno mobilnost. Vse več ponudnikov ima tudi mednarodno priznane okoljske certifikate, kot je na primer Zeleni ključ (Green Key), ki potrjujejo njihovo zavezanost k trajnostnemu upravljanju in zmanjševanju vplivov na okolje. Med njimi so Ljubljanski grad, več hotelov in hostlov, gostinski lokali in turistične agencije. Poleg trajnostno certificiranih ponudnikov je obiskovalcem na voljo tudi razvejan sistem javnega prevoza, izposoja koles in e-vozil, električni vlakec Urban, električna vozila Kavalir ...«

Če govorimo o transportu, je v teku tudi projekt Mestne občine Ljubljana za vzpostavitev redne ladijske linije po Ljubljani. »Imela naj bi šest vstopno-izstopnih mest, ki bodo predvidoma pri Žitnem mostu, pod Mesarskim mostom, pri Dvornem trgu, na Trnovskem pristanu ob pritoku Gradaščice, na Trnovskem pristanu pod Prulskim mostom in na Livadi. Vožnje bodo potniki plačevali s kartico Urbana, veljal bo enak sistem kot na mestnih avtobusih.«

Gastronomska ponudba

Za 6,7-odstotka tujih obiskovalcev Ljubljane je bil v letu 2024 primarni motiv za prihod k nam kulinarika in vino. »Rezultati raziskave med tujimi obiskovalci kažejo, da so zelo zadovoljni tako z razmerjem med kakovostjo in ceno, povprečno jo ocenjujejo s 5,4 na lestvici od 1 do 6, tako kot tudi s ponudbo restavracij in kavarn, ki jo ocenjujejo s povprečno oceno 5,0,« nas seznani s pohvalno statistiko. Ena naših najbolj znanih kulinarčnih priložnosti je sicer Odprta kuhna, ki je med obiskovalci precej znana. »V Turizmu Ljubljana odlično sodelujemo z Odprto kuhno, ki Pogačarjev trg že 13 sezon vsak vremensko ugoden petek med marcem in oktobrom spremeni v ulični festival slovenske in svetovne kuhinje. Lani smo tako skupaj razvili nov produkt Odprta kuhna na pladnju: degustacijski meniji Gourmet Ljubljana. Gre za štiri menije, ki jih sestavljajo najboljše domače dobrote, s katerimi se poklanjamo ponudnikom, ki slovensko kulinarčno tradicijo ohranjajo s pripravo jedi iz lokalnih sestavin z domačih vrtov, lokalnih kmetij in tržnic. Obiskovalci lahko izbirajo med meniji 'Urbana Ljubljana', 'Okusi Slovenije', 'Vegetarijanska Slovenija' in 'Menijem za najmlajše' z največjimi hiti Odprte kuhne, ki so še posebno priljubljeni med otroki. Menije organizatorji Odprte

kuhne gostom postrežejo ob zasebni mizi s pogledom na vrvež stojnic, ob tem jim predstavijo tako ponudnike kot jedi in druge zanimivosti o tej priljubljeni kulinarčni tržnici. Celoletna ponudba najrazličnejše lokalne kulinarike, delavnic in drugih gurmanskih doživetij se obeta tudi na prenovljeni osrednji ljubljanski tržnici,« razkrije prihodnje načrte.

»Čar ljubljanske kulinarčne ponudbe je sicer njena raznolikost, saj obsega tako tradicionalno kot sodobno slovensko kuhinjo, visoko kulinariko, okronano tudi s strani svetovno znanih kulinarčnih vodnikov, različne svetovne kuhinje, slaščičarne, ulično prehrano itd. Vsak gost lahko v pestri izbiri najde nekaj, kar ustreza njegovemu okusu, trenutni priložnosti ali višini sredstev, ki jih je pripravljen nameniti prehrani,« pravi. Kako pa je poskrbljeno za vegane, vegetarijance, tiste, ki iščejo ekološko hrano ali jedi brez glutena, laktoze ...? Ga. Stušek pravi, da gastronomijo v Ljubljani sistematično razvijajo že več let in jo vpletajo v turistični razvoj mesta. »Začeli smo s prepoznavanjem klasičnih, tradicionalnih jedi in povezovanjem z lokalnimi ponudniki ter skupaj ustvarili projekt Okusi Ljubljane. V izbranih restavracijah so pod to znamko na voljo tradicionalne ljubljanske jedi iz sestavin lokalnega izvora, pripravljene na sodobne načine. Gastronomske projekte ves čas nadgrajujemo, tako smo leta 2017 v sodelovanju z Mestno občino Ljubljano, Zadrugo Jarina in Kmetijsko-gospodarsko zbornico začeli razvijati projekt Zelene nabavne verige. Cilj je bil, da gostince in ponudnike namestitev spodbudimo k večji uporabi lokalnih in sezonskih sestavin,« pojasni in doda, da je ljubljanska kulinarčna scena danes izjemno pestra, vse več je gostinskih obratov, ki ponujajo vegetarijanske ali veganske jedi. »Uporaba lokalnih sestavin oz. celo lastna pridelava je za številne gostince v Ljubljani in okolici samoumevna, prav tako spoštljiv odnos

do okolja in živali, zato se tudi na jedilnikih restavracij, ki ponujajo vrhunsko kulinariko, znajde vse več jedi rastlinskega izvora, jedi in pijače iz surovin, ki bi sicer ostale neuporabljene, raznih fermentacij in drugih inovativnih postopkov za čim manj odpadne hrane itd.«

Nagrade in priznanja

Seznam prejetih priznanj Ljubljani s področja turizma je zajeten – od nagrade za odličnost promocije do pohvale za trajnostne prakse v turizmu, srebrnega znaka gostoljubja, Ljubljana je bila letos razglašena za najboljšo destinacijo za spomladanski oddih. »Najbolj smo ponosni na naziv Zelene prestolnice Evrope 2016, najvišje priznanje mestom na področju trajnostnega razvoja. Pridobili smo ga, ker smo po mnenju Evropske komisije naredili največ sprememb v kakovosti življenja v najkrajšem času, in to kot še vedno edina destinacija v širši regiji doslej. Ponosni smo tudi na znak Slovenia Green Destinations Platinum, najvišji znak za prizadevanja za trajnostni razvoj turizma v Sloveniji, ki smo ga v zadnji seriji presoj dobili s povprečno oceno 9,3, najvišjo oceno med vsemi destinacijami. Veseli nas tudi, da smo se kot edino mesto na svetu že desetkrat uvrstili med Green Destinations Top 100 Stories, ki izpostavlja uspešne primere trajnostnega in odgovornega turizma z vsega sveta. Dobre prakse si prizadevamo uresničevati na vseh področjih delovanja, ne glede na nagrade in priznanja. Nam pa ta vsekakor večajo mednarodno prepoznavnost, dvigajo ugled Ljubljane in so hkrati potrditev, da smo na pravi poti. Omogočajo nam deljenje naših odličnih praks in nam ne nazadnje dajejo zalet za še več poguma pri nadaljnjem delu,« zaključuje.

Besedilo: Mateja Blažič Zemljč

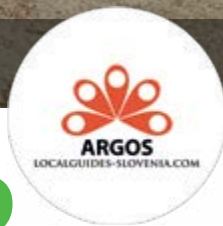

Mestna občina
Ljubljana

Med partnerji, ki s svojim delom neposredno vplivajo na ozaveščenost prebivalcev in obiskovalcev, je tudi Društvo regionalnih turističnih vodnikov ARGOS.

Okolju in človeku prijazno glavno mesto

Vloga Društva regionalnih turističnih vodnikov ARGOS pri ozaveščanju o brezogljični prihodnosti

Ljubljana je s svojo jasno načrtano potjo proti ogljični nevtralnosti postavila zgled številnim mestom po Evropi. V ospredje postavljajo vključevanje različnih deležnikov, med katerimi ima pomembno vlogo tudi civilna družba. Med partnerji, ki s svojim delom neposredno vplivajo na ozaveščenost prebivalcev in obiskovalcev, je tudi Društvo regionalnih turističnih vodnikov ARGOS. V okviru projekta Ljubljana – okolju in človeku prijazno glavno mesto društvo s svojimi programi prispeva k večjemu razumevanju podnebnih izzivov ter krepitvi trajnostnega vedenja v turizmu in vsakdanjem življenju. Vodniki društva so vsak dan v stiku z obiskovalci in lokalnim prebivalstvom. Prav zato imajo edinstveno priložnost – in odgovornost –, da med vodenji podajajo sporočila o pomenu razogljičenja, o dobrih praksah mesta ter o tem, kako vsak posameznik lahko prispeva k spremembam. Svojo vlogo društvo jemlje resno – že v fazi prijave projekta je oblikovalo nabor zavez, ki jih dosledno upošteva pri izvedbi vseh aktivnosti.

Naše zaveze

S svojimi programi in delovanjem se je naše društvo zavezalo, da bomo vključevali degradirana območja Ljubljane kot primere trajnostne prenove in s tem ozaveščali javnost o možnostih njihovega ponovnega vključevanja v življenje mesta. Na vodenjih bomo skrbeli, da ne uporabljamo obremenjujočih elementov in ne posegamo v občutljiva naravna območja, hkrati bomo pazili, da ne povzročamo svetlobnega in zvočnega onesnaževanja. Pomemben del naših ogledov temelji na tem, da ohranjamo rastlinske in živalske vrste ter ne posegamo v njihove habitate. Vsi naši programi temeljijo na trajnostni mobilnosti – izbiramo poti, ki jih je mogoče opraviti peš, s kolesom, kanujem, z javnim prevozom ali

barko na električni pogon. Prizorišča, ki jih obiskujemo, so dostopna brez avtomobila, urnike usklajujemo z javnim prevozom. Na vseh ogledih omogočamo in spodbujamo uporabo izposojevalnic koles, sistem BicikeLJ in druge oblike trajnostnega prevoza. Informacije o dogodkih objavljamo na spletnih portalih, kjer spodbujamo skupne vožnje udeležencev. Dogodki potekajo izključno na prostem, vsa komunikacija, vabila in gradiva so v elektronski obliki, s čimer zmanjšujemo porabo papirja. Med ogledi spodbujamo obiskovalce, naj uporabljajo pitnike in s seboj prinesejo steklenice za večkratno uporabo. Naša praksa je, da ob poti pobiramo odpadke in jih sproti ločeno odlagamo v primerne zabojnike. V primeru pogostitve ali predstavitev vključujemo lokalno hrano in pijačo, pripravljeno iz sezonskih in ekoloških sestavin, postreženo v posodah za večkratno uporabo. Ob tem vedno jasno označimo poreklo in značilnosti ponudbe. Na poti vključujemo tudi predstavitve lokalnih podjetij, kmetij in organizacij, ki delujejo na področju trajnosti. Posebno poudarjamo pomen obeleževanja pomembnih dni, kot so 21. februar – mednarodni dan turističnih vodnikov, 22. april – svetovni dan Zemlje, 20. maj – svetovni dan čebel. Naša izvirnost je v tem, da vse to počnemo s prijetnimi, sproščenimi doživljajskimi vodenimi sprehodi. Ne ostajamo le pri besedah – vsebine podkrepimo z videnim, vonjem, dotikom in gibanjem, vključujemo obiskovalce v skupne naloge, izračun ogljičnega odtisa, izkustveno učenje in spodbujamo čustveno povezanost z naravnim prostorom. Tako razvijamo razumevanje, pripadnost in – kar je najpomembnejše – dolgoročno odgovornost do skupnega okolja. Te zaveze niso le zapisane v projektni dokumentaciji, temveč predstavljajo rdečo nit delovanja društva v okviru celotne pobude.

V okviru projekta v društvu izvajamo štiri različne tematske vodene ogledje, ki obiskovalcem omogočajo doživetje Ljubljane kot trajnostnega in človeku prijaznega mesta.

Izobraževalna vloga društva ARGOS

Zavedanje o pomenu podnebne nevtralnosti se gradi skozi dialog, izmenjavo dobrih praks in skupno učenje. V tem duhu je društvo 25. marca 2025 organiziralo okroglo mizo in izobraževalno delavnico pod taktirko turistične vodnice Urše Sreš, ki je potekala v prostorih Info točke Misija 100 na Pogačarjevem trgu v centru Ljubljane. Dogodek je bil namenjen usposabljanju zainteresiranih turističnih vodnikov in drugih deležnikov v turizmu, a tudi splošne zainteresirane javnosti. Na srečanju so bili predstavljeni cilji in zaveze Mestne občine Ljubljana na poti k ogljični nevtralnosti ter konkretne pobude in programi društva ARGOS, ki obiskovalcem Ljubljane omogočajo vpogled v to preobrazbo. Udeleženci so v razpravi prispevali številne predloge, kako lahko turistični vodniki in drugi akterji v turizmu še bolj prispevajo k zeleni preobrazbi mesta. Dogodek je bil pomemben mejnik v širjenju znanja znotraj vodniške skupnosti in dokaz, da lahko sodelovanje različnih akterjev ustvari učinkovite in dolgoročne spremembe.

Štirje vodeni programi – mesto kot učilnica na prostem

V okviru projekta v društvu izvajamo štiri različne tematske vodene ogledje, ki obiskovalcem omogočajo doživetje Ljubljane kot trajnostnega in človeku prijaznega mesta. Vsak program je oblikovan z mislijo na obiskovalca, a tudi na prostor – da ga spoštuje, ga predstavi in v njem spodbudi razmislek. Program *Okolju in človeku prijazna Ljubljana*, ki ga je zasnovala turistična vodnica in zastopnica društva Mateja Kregar Gliha, vključuje obisk Info točke, predstavitev potopnih smetnjakov in zasaditev medovitih rastlin, prikaz urejanja degradiranih območij, obisk čebelnjaka, samooskrbnih vrtov, ptičjih hišic in drugih primerov, ki kažejo skrb mesta za podnebno odpornost. Ogled je interaktiven, udeleženci aktivno sodelujejo v nalogah.

Projekt Ljubljana – okolju in človeku prijazno glavno mesto ni zgolj prispevek k razogljičenju, je priložnost, da se obiskovalci in prebivalci skupaj učimo, raziskujemo in spreminjamo.

Turistični vodnik Janez Virant je zasnoval program *Zelene stopinje v Ljubljani*, ki povezuje plovbo z barko na električni pogon in peš ogled. Obiskovalci spoznajo pomen rek, zelenih površin in urbane mobilnosti, raziskujejo trajnostne ukrepe na terenu in v zaključku reflektirajo lastne izkušnje na Info točki.

Tretji program pod vodstvom turistične vodnice Nives Okorn poteka s kolesom in vključuje praktičen ogled različnih lokacij: od kolesarskih postaj, čebelnjakov, CPU Ljubljana, do vrtov na Rakovi jelši in Botaničnega vrta. Poudarek je na ponovni uporabi, ločevanju odpadkov, lokalni pridelavi hrane in življenju v sožitju z naravo.

'V nekaj korakih iz mestnega središča v naravo! Tudi to je zelena Ljubljana!' je program, ki ga izvaja turistična vodnica Tjaša Janovljak. V njem povezuje mestno jedro z zaledjem Krajinskega parka Tivoli, Rožnik in Šišenski hrib. Na poti obiskovalci spoznajo Info točko Misija 100, se sprehodijo čez osrednjo tržnico, spoznajo pomen vode v mestu ob pitnikih, o pomenu recikliranja in delovanju RECREO centra, o souporabi vozil ipd. Program dokazuje, da so zelene površine in trajnostne rešitve v Ljubljani dostopne skoraj na vsakem koraku – le ozreti se je treba.

Jeseni bomo aktivnosti društva ARGOS zaokrožili z razstavo, ki bo zaživela na dan turizma, 27. septembra 2025.

Pogled naprej

Jeseni bomo aktivnosti društva ARGOS zaokrožili z razstavo, ki bo zaživela na dan turizma, 27. septembra 2025. Razstava bo obiskovalcem na slikovit in razumljiv način predstavila zaveze mesta in društva na poti k podnebni nevtralnosti ter utrinke z vodenj in delavnic, ki smo jih izvedli v okviru projekta. Z njo želimo trajnostne vsebine približati širši javnosti in spodbuditi razmislek o tem, kako lahko vsak posameznik prispeva k bolj zeleni prihodnosti Ljubljane. Projekt *Ljubljana – okolju in človeku prijazno glavno mesto* ni zgolj prispevek k razogljičenju, je priložnost, da se obiskovalci in prebivalci skupaj učimo, raziskujemo in spreminjamo. V tem kontekstu smo turistični vodniki **ključni povezovalci znanja, prostora in človeka**. Društvo ARGOS s svojimi programi ustvarja **učilnico na prostem**, kjer je vsak kamen, vsaka ulica in vsaka točka v mestu priložnost za razmislek o prihodnosti – o tem, kako lahko skupaj sooblikujemo mesto, ki bo tudi v prihodnosti zeleno, prijazno in živo.

Besedilo in fotografije: Tjaša Janovljak, Društvo regionalnih turističnih vodnikov ARGOS (vključeno v projekt Ljubljana – ogljično nevtralnomesto 2030)

Je Veles znameniti ljubljanski zmaj?

Zgodovinsko in zeleno mesto, za zdaj še po meri človeka

Po prestolnici v družbi lokalne turistične vodnice Nike Mace Buda

Nika Maca Buda je ena najbolj izkušenih in predanih turističnih vodnic v Ljubljani. V svojem rojstnem kraju že več kot 24 let sprejema obiskovalce z vsega sveta. Prihaja iz družinskega podjetja Tour As, d. o. o., že 30 let specializiranega za apartmajske namestitve v središču Ljubljane, poleg tega je tudi dejavna članica strokovnega Društva regionalnih turističnih vodnikov Argos. Njeno delo ni le poklic, temveč življenjsko poslanstvo – interpretacija naravne in kulturne dediščine z osebno noto in spoštovanjem do okolja, domačinov in gostov. Čeprav so med turisti še vedno najbolj priljubljeni 'klasični' vodeni ogledi po srednjeveški zasnovi Ljubljane – od Prešernovega do Kongresnega trga, čez Šušterski most do Mestne hiše in Stolnice –, Nika poudarja, da pravzaprav nobeden voden ogled ni enak drugemu.

»Vedno imam drugega poslušalca. Vodenje je interakcija, živa stvar. Vsak voden ogled je personaliziran, prilagojen posamezniku – parom, družinam, starejšim ali skupini ...« pravi. »Naš poklic ima svojo težo predvsem v tem, da interpretiramo naravno in kulturno dediščino, kar predstavlja tudi identiteto našega naroda in kar predajamo naprej poslušalcem. Zaradi tega večkrat pravimo, da smo ambasadorji turizma. V pripovedih turističnega vodnika se pričakuje, da obiskovalci začutijo spoštovanost do preteklosti, okolja, domačinov in ponudnikov. Še posebno brez sodelovanja z lokalnimi ponudniki turizma ne more biti.

Pravi, da obiskovalci vnaprej ne vedo, kaj bi pričakovali od Ljubljane. »Nimajo visokih ali nizkih pričakovanj. Ko pridejo, so pozitivno presenečeni nad tem, kar ponuja. Privlači jih pestrost na manjšem

območju. Ne nazadnje ne gre za prestolnico, kakršna je denimo Rim, in ostala velika turistična mesta, v katerih se izgubiš, kjer vedno ne začutiš več, da si zaželen kot turist. V Ljubljani se še vedno da zadihati,« poudarja, da so odzivi njenih strank brez izjeme pozitivni.

Zares prava gneča samo za novo leto

Po njenem mnenju so govorice o preveliki gneči napihnjene. »Pri nas je na 100 prebivalcev približno 35 odstotkov turistov, v Španiji, s katero se radi primerjamo, je obiskovalcev vsaj že 70 odstotkov na 100 prebivalcev. Mi smo še daleč od gneče,« postreže podatke in nadaljuje, da je v Ljubljani gneča zares samo za novo leto, ko je veliko ljudi tako ali tako povsod. Zavedati se moramo, da ima naša prestolnica razmeroma majhno srednjeveško jedro, vsi turisti se največkrat zadržujejo prav tam, kjer se tudi lokalno prebivalstvo. To pomeni, da je koncentracija turistov na enem mestu v Ljubljani problem, a ne število turistov. »Turizem je seveda potrebno regulirati in obiskovalce pravilno usmerjati. K temu lokalni turistični vodniki veliko pripomoremo, ker znamo turiste popeljati po manj znanih in obljubljenih poteh, a še vedno si ogledamo vse glavne znamenitosti v enakem času.« Izpostavi, da je razpršenost turizma pomembna in da Turizem Ljubljana že gre v tej smeri, saj ne promovira samo prestolnice, ampak tudi bližnjo okolico, npr. Kamnik z Arboretumom Volčji potok, Veliko planino, Ljubljansko barje ... »Turiste poskušajo pritegniti tudi zunaj sezone. Veliko delajo na promociji kulinarčne ponudbe, po kateri je Ljubljana vedno bolj prepoznavna, dober primer zunaj sezone je recimo novembrski Gourmet.«

Kot najprepoznavnejši kulinarčni dogodek v Ljubljani izpostavi Odprto kuhinjo, ki jo poznajo večinoma vsi, še preden pridejo v Ljubljano. »Odprto kuhinjo bi lahko iz strogega centra premaknili na kakšen drug konec, tako bi obiskovalce pritegnili tudi v druge, prav tako zanimive, zgodovinsko zaznamovane dele Ljubljane ter sprostili strogo mestno jedro. Lahko bi bila v bližini Centra Rog recimo ali v Tivoliju, morda v Trnovem. Lahko bi imeli na ljubljanski tržnici samo slovensko, drugeje ostalo mednarodno kulinarčno ponudbo,« ponudi zanimivo idejo.

Vodnica Nika Maca Buda pred Stolnico med vodenjem na skirojih.

Kar se tiče kritik, da imamo v prestolnici preveč balkanske ponudbe hrane, poudarja, da je v slovenski kulinariki čutiti vpliv Panonske nižine, Sredozemlja in Balkana. »Slovenci imamo radi kulinarčne dobrote južnih naših sosed, vendar čevapčičev ne štejem za našo tradicionalno jed. Vedno, ko grem mimo tržnice, povem gostom, da sta repa in kislo zelje, vsaj pozimi, ena od naših osnovnih živil, iz katere pripravljamo ogromno jedi.«

S pametno regulacijo je vse mogoče

Turistični vodniki opažamo, da je med božično-novoletnimi prazniki na stojnicah premalo domače kulinarčne ponudbe, sama pa rešitev ponovno vidi v regulaciji, ne samo ob večjih praznikih, a tudi kar se tiče ponudbe slovenskih izdelkov na splošno.

»V Ljubljani potrebujemo več prepoznavne kakovostne domače ponudbe, naj gre za kulinariko, rokodelstvo ali modo. Ali veste, kaj je zame dober primer regulacije? Zakon, po katerem morajo radijske postaje vrteti določen odstotek slovenske glasbe. Podobno bi moralo biti tudi na področju ponudbe v Ljubljani. V našem Društvu regionalnih vodnikov Argos se že sprašujemo, koliko slovenskega bo sploh ostalo za bodoče generacije, če je tega že zdaj vedno manj. S pametno regulacijo in selekcijo je mogoče vse.«

Lahko bi rekli, da je regulacija njena priljubljena tema. »Pred leti smo vodniki dosegli, da je turistični vodnik ostal zakonsko regulirani poklic. Kaj to pomeni? Pomeni, da moraš imeti za to dejavnost znanje, izpit, licenco in si zaveden v registru. Ne more kdorkoli opravljati tega poklica.«

Dotaknili sva se tudi aktualne teme kratkoročnega oddajanja, saj je turizem kompleksna dejavnost, ki povezuje več deležnikov. Kar se tiče novega predloga zakona o gostinstvu, ki določa posebne pogoje, ki zelo omejujejo kratkotrajno oddajanje stanovanj v najem, je področje sobodajalstva po njenem mnenju že zdaj dovolj regulirano. »Ljubljanski turizem potrebuje zasebne nastanitve, saj gostje v apartmajih v povprečju bivajo več kot 3 dni, v primerjavi s hotelskimi, ki ostanejo največ dan do dva. Gostje v zasebnih nastanitvah se ne zadržujejo samo v Ljubljani, pač pa krožijo po vsej Sloveniji. Če ostanejo dlje, tudi več finančno prispevajo. Zaradi novega zakona, če bo sprejet takšen, kot je, bomo izgubili pomemben segment turistov, mi pa delovna mesta. Tudi poslovni gosti bodo prikrajšani, tisti, ki pridejo v Ljubljano za daljša obdobja, tudi za mesec ali dva, gostujoči umetniki, režiserji, koreografi, plesalci, ki prihajajo vse leto, odvisno od projektov, tuji študentje na izmenjavi, ki najemajo zasebne nastanitve zunaj turistične sezone, bodo imeli manj ponudbe na razpolago.« Smo tudi univerzitetno mesto za domače in tuje študente, poudari. Zasebne nastanitve so poleg tega tudi bolj povezane z avtentičnostjo, lokalno izkušnjo, s tem, da se obiskovalec pomeša med domačim prebivalstvom, naniza razloge proti pretiranemu omejevanju.

Plečnik za stroko, Ljubljanski grad za vse

Kot zagovornica trajnostnega turizma Nika v vsak vodeni ogled vključi tudi zelene poudarke Ljubljane – od urbanih mestnih čebel, dostopnosti pitne vode in urejenih zelenih površin do Plečnikove arhitekturne zapuščine, ki je po njenem mnenju zanimiva zlasti za strokovne kroge.

»Obiskovalce, ki se bolj poglobljeno zanimajo za Plečnikovo arhitekturno dediščino, usmerim na kolege vodnike, ki imajo dodatna znanja s tega področja arhitekture in umetnostne zgodovine. Sicer tudi sama študira Plečnika, še posebno zdaj, ko so njegova izbrana dela na Unescovem seznamu svetovne kulturne in naravne dediščine. Vodniki moramo iti v korak s časom, vedno moramo dopolnjevati svoje znanje, se udeleževati strokovnih delavnic, študijskih ogledov.« Ljubljanski grad je po njenem mnenju točka, ki ga že pred prihodom k nam 'poznajo' skoraj vsi obiskovalci. Ljubljanski grad je leta 1905 od avstrijske monarhije kupil v imenu mesta takratni ljubljanski župan Ivan Hribar, ki je istega leta ustanovil Deželno zvezo za pospeševanje tujskega prometa na Kranjskem, predhodnico današnje Turistične zveze Slovenije.

»Bil je vizionar, ki je snoval celo že načrte, da bo do Ljubljanskega gradu nekoč peljala vzpenjača. Zamislil si je kino pod zvezdami, muzeje. Vse to je imel v načrtih za bodočo Ljubljano. Razmišljal je, da Ljubljana brez lastnega gradu ne more biti pomembno, prepoznavno mesto. Z gradom so imeli različne načrte. Plečnik je želel grad porušiti in zgraditi 'krono mesta', parlament, na koncu pa so se odločili za njegovo obnovo. Ljubljanski grad je nedvomno ena izmed najbolj markantnih točk v Ljubljani,« je prepričana naša sogovornica.

Ivan Hribar je končal tragično. Leta 1941, star častitljivih 90 let, je protestno skočil v Ljubljano, ovit v slovensko zastavo, in utonil.

»Ljubljanski grad je nedvomno ena izmed najbolj markantnih točk v Ljubljani,« je prepričana naša sogovornica.

Zapustil je pismo, v katerem zapiše del Prešernove pesnitve Krst pri Savici ('Manj strašna noč je v črne zemlje krili kot so pod svetlim solncem sužni dnovi.') kot opomin, da se je treba boriti za svojo svobodo in suverenost. »Bil je zelo pomemben, priljubljen meščan. V času italijanske okupacije so ga Italijani želeli izkoristiti, ga ponovno imenovati po politično osebnost, da bi prek njega propagirali svoje fašistične ideje. V resnici kot domoljub ni imel nobenega drugega izhoda kot smrt,« predstavi zgodbo o začetniku modernega turizma v Ljubljani in doda, da je bil Hribar aktiven podpornik slovanske ideje o enakopravnosti slovanskih narodov in vzajemnem slovanskem povezovanju.

V poletnih mesecih Ljubljano oživi priljubljeni Festival Ljubljana.

Po poteh stare vere in mitologije

Nika je po izobrazbi univerzitetna diplomirana rusistka, zato turistična vodenja izvaja predvsem v ruskem jeziku. Za osebni izziv si je zadala oblikovati dva nova tematska vodena ogleda, in sicer vodenje z naslovom Ruske sledi v Ljubljani, od carske Rusije do Sovjetske zveze in današnje Rusije. »S carsko Rusijo je povezan obisk Aleksandra I., ki je v Ljubljani med kongresom Svete alianse leta 1821 bival v Škofjiskem dvorcu. Starejši vodnik mi je nekoč zaupal, da naj bi se car pogosto peš sprehodil do Trnovega in pri lokalni prodajalki kupoval mlečne izdelke. Nič ji ni sproti plačeval, ona pa si od njega ni upala terjati plačila, saj je bil videti zelo gosposko. Na koncu ji je dal zlatnik z napisom 'ruski car' in skoraj je padla vznak. Iz teh časov imamo v Ljubljani poimenovano gostilno Pri ruskem carju.«

S še večjim navdušenjem govori o svojem drugem izzivu, in sicer o pripravi vodenega ogleda Po mitološki Ljubljani in stare vere, o povezavi med vodo in zemljo, dvema elementoma v arhetipu Ljubljane.

»Zanima me oblikovanje vodenega ogleda mitološke Ljubljane, povezane s staro vero. Zelo mogoče je, da je bilo na grajskem griču že pred krščanstvom svetišče, posvečeno staroslovanskemu božanstvu Perunu, ki je povezan z nebom. Zemlja je na drugi strani povezana z Velesom, drugim staroslovanskim simbolom, ki je v starih prispodobah večkrat upodobljen kot zmaj. Veles bi bil lahko znameniti ljubljanski zmaj. Veles je tudi bog podzemlja, zima je simbolično povezana z njim. Poletje je povezano bolj z nebom, s Perunom. Veles in Perun ne predstavljata nasprotja, ampak se ciklično dopolnjujeta. Za vodeni ogled po mitološki Ljubljani bi se zagotovo našlo dovolj gradiva. Na grajskem griču imamo v sklopu gradu

kapelico Svetega Jurija. Gre za Jurija, ki ubija zmaja. To je ponovno ta mitološki princip, ki je že ovit v krščansko simboliko. Jurij, ki premaguje staro vero,« predstavi zametke svoje ideje.

Kot glavne prednosti turistične Ljubljane izpostavi trajnostno naravnost, majhnost in splošno dostopnost. Velik problem pa predstavljajo t. i. 'vstopno-izstopna mesta' za turistične avtobuse na Miklošičevi, Ilirski in Strelški ulici, ki bi morala biti po njenem mnenju opremljena tudi s sanitarijami, kot je to urejeno na drugih priljubljenih turističnih destinacijah, oz. bi bilo treba izstopno-vstopne točke za avtobuse urediti na lokacijah, kjer so sanitarije blizu. »Kongresni trg je bil idealen za srečanje s skupinami, zdaj turističnim avtobusom tam ne dovolijo več na kratko ustavljati. Ne razumemo tudi nespoštovanje reda in pravil, ker je točka za avtobuse na Miklošičevi ulici večinoma zasedena z osebnimi vozili in taksisti, tako se turisti izkrcavajo kar sredi ulice, kar povzroča resno zmedo in nezadovoljstvo vseh.« Na področju tranzitnega turizma za skupine z avtobusi je treba iskati rešitve.

Ko govori o razvoju individualnega turizma, poudarja, da bi bilo treba temu prilagoditi celotno prometno infrastrukturo, od primestnih avtobusov, vlakov do Ljubljanskega potniškega prometa. Pri nas poteka vse še zelo počasi, da prideš z ene do druge točke z javnim potniškim prometom. »Parkirišča za avtomobile na obrobju P+R so dobra rešitev. Žal ljubljanski potniški promet med prazniki oz. ob sobotah in nedeljah vozi premalo pogosto. LPP bi se moral prilagoditi, morda organizirati turistične avtobuse,« izpostavlja enega od izzivov. In kako bi s tremi besedami opisala Ljubljano kot turistično destinacijo? »Če bi morala Ljubljano opisati v treh besedah, bi jo opisala kot zgodovinsko, zeleno in kot mesto po meri človeka. Za zdaj še.«

Besedilo: Polona Frelih

Fotografije: osebni arhiv in Klemen Razingner

touras
accommodations
vacations & tours

Tour As d.o.o.

Mala ulica 8, 1000 Ljubljana, Slovenia
E: info@touras.si
T: +386 1 434 26 60
M: +386 31 490 150

Na skirojih na ogled NUK-a.

Sandi Kovačević, dolgoletni hotelir

Z dolgoletnim hotelirjem Sandijem Kovačevićem o tem, zakaj je glavno mesto zaspalo tik pred ciljem.

Ko se turist sprehodi po Ljubljani, vidi mesto, ki z vsako novo sezono postaja samozavestnejša evropska destinacija: urejene ulice, živahna obrežja, kulinarčna scena, ki presega lokalne okvire. A ko isti turist vstopi v hotelsko sobo, se pogosto zdi, kot da je mesto obstalo korak pred ciljem. Štirizvezdični standardi – da, preboj v pravo petzvezdično izkušnjo – še ne.

»Ljubljana ni več skriti biser. Zdaj je čas, da postane prestižna izbira,« pove Sandi Kovačević, eden najizkušenejših slovenskih hotelirjev. Njegov pogled izhaja iz prakse, ne teorije – kot nekdanji direktor hotela Cubo je več kot desetletje skrbel za goste, ki niso želeli blišča, temveč brezhibnost.

Mesto, ki se je prebudilo

»Ljubljana, kot jo poznamo danes, se je začela leta 2006,« pravi. »Takrat je vajeiti prevzel novi župan in v nekaj letih je iz provincialnega mesta nastala metropola z ambicijo. Dotlej smo imeli le nekaj hotelov. Turizem ni bil niti tema.« Vzporedno z novo lokalno politiko se je oblikovala tudi nova strategija. Turizem Ljubljana je z novo vodstveno strukturo in svežim marketingom začel sistematično vlagati v podobo mesta in njegovo prepoznavnost.

Med letoma 2008 in 2014 je bila napisana strategija slovenskega turizma in jasna prioriteta: štirizvezdični butični hoteli. Nastali so Cubo, Vander, Galleria, številni novi koncepti, ki so Ljubljano približali sodobnim trendom. To je bila prava pot,« poudari Kovačević. »Ljubljana je mesto za butičnost, ne za množični turizem. Toda zdaj smo dosegli strop. In naprej ne gre.«

Čas za 'veliki hotel'

Kljub večkratnim napovedim Ljubljana še vedno nima tistega, kar bi lahko imenovali 'veliki hotel'. InterContinental ostaja edini predstavnik mednarodnih verig s petimi zvezdicami, a po besedah Kovačevića je to premalo: »Zgraditi luksuzni hotel ni dovolj. Treba ga je znati voditi. In tu pridemo do ključnega problema – kadri.«

Slovenija je izgubila generacijo vrhunskih hotelirjev, ki danes delujejo v Dubaju, Londonu, Singapurju. Vračajo se redko – če sploh. »Ne, ker nočejo, ampak ker tukaj ne morejo nadaljevati

Prebudimo njeno petzvezdično dušo

zgodbe na ravni, ki jo živijo v tujini. Sistem jih ne podpira. Investitorji niso hotelirji, temveč finančni inženirji. Plačni sistem pa kaznuje vsak poskus nadstandardnosti.«

Concierge kot metafora

V pogovoru se pogosto vrača k vlogi conciergea – poklicu, ki v resnici razkriva srž petzvezdičnega hotela. »Concierge ni receptor z zemljevidom. Je čarodej. Reši nemogoče, pozna mesto bolje kot Google, ima ključ do vsake restavracije in dvorane. In kar je ključno – ima srce.« Takega dela, pravi, se ne naučiš v šoli, ampak z leti, v pravem okolju, z mentorji. »V Sloveniji tega več ni. Morda ima le še InterContinental nekoga, ki razume to vlogo. Drugod to poskušajo nadomestiti receptorji. Pošteno se trudijo, a ni enako.«

Med nostalgijo in prihodnostjo

Kovačević ve, da časa ne moreš ustaviti. Digitalizacija hotelirstva je tu. »Kitajska je že tam – prepoznavanje obraza, samodejna prijava, ni osebja. In to ni prihodnost, to je sedanost. Milenijci in gen Z hočejo to. Hočejo tišino, anonimnost, učinkovitost. Vse uredijo s telefonom.«

Toda opozarja, da ima to ima svojo ceno: »Luksuz bo postal človeški stik. Vse drugo bo postalo standard, samoumevno. Če boš želel, da ti nekdo prinese kavo, te pozdravi po imenu in ti najde karte za koncert, boš to moral posebej plačati.«

Nova zgodba, ne le nova stavba

Pogovor zaključijo z noto razočaranja. Grand Hotel Union, eden najlepših hotelov v regiji z izjemno zgodovino, je prešel pod špansko verigo Eurostars. »To je kulturni spomenik, ne le hotel. Zaslužil bi si blagovno znamko, kot sta Four Seasons ali Ritz-Carlton. Imeli smo priložnost, a je nismo znali izkoristiti.«

In vendar v njegovem tonu ostaja upanje: »Gostje prihajajo. Imamo profile, ki bi zapravili več – toda ni ponudbe, kjer bi to lahko storili. Ljubljana potrebuje novo zgodbo. Ne le novo stavbo. Potrebuje hotel z dušo, ekipo, vizijo. Če pride tak projekt, jaz pridem zraven. Tudi kot concierge.«

Besedilo: Polona Frelih

Od leta 2016 je hotel Mrak v lasti družine Kuharič, ki mu poskuša vdihniti sodobnost, hkrati s posluhom za kulturo ohranja njegovo bogato tradicijo.

Če bi hotelske stene govorile

Trendi kažejo, da število prenočitev v prestolnici še vedno narašča. A kakšen je profil gostov, zaradi česa prihajajo, kaj iščejo in pogrešajo, smo vprašali g. Domna Pavliča iz Grand Hotela Union Eurostars ter go. Nevo Kuharič, direktorico Hotela Mrak. Oba pravita, da so obiskovalci z mestom zelo zadovoljni, vseeno pa se jim lahko potrudimo ponuditi še več.

Grand Hotel Union, ikonični ponos Ljubljane, je bil zgrajen med letoma 1903 in 1905 in je v svojem času veljal za enega največjih, najsodobnejših in najbolj elegantnih hotelov v jugovzhodni Evropi. Fasada hotela, izvrsten primer secesijskega sloga, je okrašena z girlandami in ženskimi figurami, medtem ko notranjost očara z razkošnim pohištvo. Inovativne storitve, ki jih je hotel na začetku 20. stoletja ponujal, so ga hitro povzdignile v simbol prestiža v mestu. Imel je 87 sob, restavracijo, kavarno, prostorno koncertno dvorano (Unionska dvorana), kegljišče, več dvoran, dvigalo in centralno ogrevanje. Poleg tega je imel največjo dvorano na Balkanu, ki je lahko sprejela več kot 1400 ljudi.

V več kot stoletni zgodovini je Grand Hotel Union pomembno prispeval k političnemu in družbenemu življenju Ljubljane. Njegove stene so bile priča številnim pomembnim dogodkom, med drugim plesu, ki ga je priredil nekdanji jugoslovanski kralj Aleksander. V sodobnejšem času je hotel gostil številne ugledne osebnosti, med drugim igralca in režiserja Orsona Wellesa, ameriškega predsednika Billa Clintona z ženo Hillary Clinton, Dalajlamo, kraljico Elizabeto II., Stinga, norveškega kralja Haralda V. ter številne svetovne umetnike, politike in športnike. Kavarna Grand Union Café je tradicionalno veljala za priljubljeno zbirališče slovenskih umetnikov in intelektualcev. Do danes Grand Hotel Union ni izgubil niti kančka svoje prvotne elegance in sijaja, g. Pavlič pa pravi, da danes tuji gostje predstavljajo približno 95 odstotkov vseh prenočitev v hotelu, medtem ko je domačih gostov približno 5 odstotkov. »To razmerje zadnja leta ostaja razmeroma stabilno, hkrati, zlasti po pandemiji, beležimo stalno rast števila tujih gostov, predvsem iz držav, v katerih je Ljubljana postala bolj prepoznavna kot butična in varna destinacija,« pravi g. Pavlič.

Hotel Mrak nekoč

Povprečna dolžina bivanja njihovih gostov je 2, 3 prenočitve. Pri poslovnih gostih gre pogosto za krajše obiske, medtem ko so pri turistih pogostejša bivanja od treh prenočitev naprej. »Veseli nas, da imamo precejšen delež povratnikov, zlasti med poslovnimi gosti, ki v Ljubljano prihajajo večkrat letno. Med turisti opazujemo, da se radi vrnejo v sklopu širših obiskov regije,« pove in doda, da največ gostov prihaja iz Nemčije, Italije, ZDA, Velike Britanije in Francije, v zadnjih letih pa opazajo tudi porast gostov iz azijskih držav.

»Razmerje med turističnimi in poslovnimi prenočitvami se sicer čez leto nekoliko spreminja. V povprečju gre za 70 odstotkov turističnih in 30 odstotkov poslovnih gostov. Jeseni in spomladi prevladujejo poslovne stranke, poleti in decembra predvsem turisti,« navaja. »Najvišjo zasedenost sicer beležimo v poletnih mesecih (junij–september), ko je ta pogosto nad 90-odstotna, ter v decembru, ko Ljubljana zasije v praznični podobi. Letna povprečna zasedenost hotela je okoli 65-odstotna.«

Po katerih storitvah poleg prenočevanja pa njihovi gostje še povprašujejo? »Zelo iskane so naše kulturne in gastronomske izkušnje, organizirani izleti po Ljubljani in Sloveniji, wellness storitve, tudi parkiranje z garažno hišo, kar je v središču mesta redkost. Prav tako veliko gostov povprašuje po prevozi z zasebnim voznikom in organizaciji dogodkov,« pravi in pojasni, da se temu prilagajajo tako, da gostom nudijo različne posebne pakete (romantični, kulinarični, poslovni), nadgradnje sob ob večdnevem bivanju, personalizirane pozornosti v sobi, v sodelovanju s partnerji tudi popuste pri vstopninah in doživetjih v mestu. Pove, da v prihodnosti tako načrtujejo razširitev ponudbe doživetij v sodelovanju z lokalnimi ustvarjalci, nadgradnjo nekaterih sob in izboljšanje trajnostnih praks. Prav tako si prizadevajo za dodatno digitalizacijo postopkov in več personaliziranih storitev. »Ljubljana namreč ogromno ponuja na majhnem prostoru, vendar gostje pogosto izrazijo željo po še več interaktivnih in avtentičnih doživetjih. Tu vidimo še prostor za rast – predvsem v povezavi z lokalno kulinariko, umetnostjo in naravnimi danostmi širše regije. Kljub temu pa so gostje nad Ljubljano večinoma izjemno navdušeni – pohvalijo njeno urejenost, varnost, prijaznost ljudi, kulturno ponudbo in kulinariko. Mnogi pravijo, da je to skriti dragulj Evrope,« poudari.

Družinsko vodeni Hotel Mrak v starem mestnem jedru se prav tako lahko pohvali z zanimivo zgodovino in tradicijo. Njegovi začetki namreč segajo še pred leto 1916, ko so ga tako poimenovali. Bil je dom znanega slovenskega pisatelja in dramatika Ivana Mraka, čigar oče Valentin Mrak je kot mladenič začel delati kot pomočnik v kuhinji enega od priznanih ljubljanskih gostišč. Kmalu je napredoval v pomočnika vodje in prevzel posle. Ko je kupil hišo in svoj posel ter družino preselil na sedanjo lokacijo hotela v bližini arheoloških izkopanin rimskega zidu, je bil nad njimi tako navdušen, da se je odločil svoje gostišče poimenovati Pri starem Rimljanu.

Gostišče je kmalu zaslovelo po odličnih slovenskih tradicionalnih jedeh in postalo priljubljen kraj srečanja različnih umetnikov, pisateljev, slikarjev, arhitektov, profesorjev in boemov. Imelo je dve gostinski sobi, poimenovani po znanih slovenskih pesnikih Prešernu in Aškercu. Plesne zabave, druženja in različna literarna srečanja so gostili v prostoru z oboki, ki je po hodniku vodil do čudovitega vrta in je bil

Do danes Grand Hotel Union ni izgubil niti kančka svoje prvotne elegance in sijaja.

znan kot 'salon'. Tukaj je potekalo tudi prvo srečanje slovenske nacionalne vlade leta 1918. Pozneje so prostor spremenili v majhno jedilnico in ga posvetili spominu na dramatika in pisatelja Ivana Mraka. Leta 1916 se je gostišče Pri starem Rimljanu preimenovalo v gostišče Pri Mraku.

Ivan Mrak (1906–1986) je v slovenski literaturi zagotovo pustil poseben pečat, predvsem zaradi svoje nekoliko ekscentrične, skrivnostne, karizmatične osebnosti. Znan je bil po pisanju himničnih tragedij v zapletenem, malce vzvišenem slogu. Veljal je za individualista, globoko zaverovanega v moč svoje umetnosti. Živel in delal je tudi v Parizu, Pragi, Münchnu in Zagrebu. Pogosto se je upiral uveljavljenim družbenim normam in takratna mladina ga je videla kot 'simbol svobode in živi primer upornika'. Poročen je bil z enajst let starejšo slovensko slikarko in umetnico Karlo Bukovec, svojo muzo. Oba sta živela in delala v tej hotelski stavbi.

Od leta 2016 je hotel v lasti družine Kuharič, ki mu poskuša vdihniti sodobnost, hkrati s posluhom za kulturo ohranja njegovo bogato tradicijo.

Ga. Kuharič pravi, da v hotelu gostijo pretežno tuje goste. »Delež prenočitev tujih gostov je v letu 2024 znašal slabih 98 odstotkov in se

je celo nekoliko povečal v primerjavi z letom 2023. Tudi v letu 2025 bo po sedanjih ocenah prevladoval obisk tujih gostov,« pove in doda, da se poleg tega delež tujih gostov se z leti povečuje. »To je trend, ki ga opazujemo, saj postaja Ljubljana vse bolj priljubljena destinacija med njimi. V povprečju ostanejo v našem hotelu (in po nam dostopnih informacijah tudi v Ljubljani) približno 2 do 3 dni.«

Med tujimi gosti je hkrati kar veliko povratnikov, zlasti na račun lokacije in storitev, ki jih nudijo v hotelu. Vračajo se tuji gostje, katerih obisk je poslovne narave, a tudi gostje iz sosednjih držav, ki lahko praznike združijo v podaljšan konec tedna. »Največ tujih gostov sicer prihaja iz Združenih držav Amerike. Stalnica so tudi gostje iz sosednjih držav in drugih držav EU, se pa njihovo število spreminja glede na kupno moč v teh državah,« navaja in doda, da je razmerje med turističnimi in poslovnimi prenočitvami približno 60 : 40 v korist turističnih prenočitev.

Najvišjo zasedenost hotela beležijo predvsem v maju in septembru, ko se v mestu prepletajo tako poslovni kot turistični gosti. Povečan obisk sicer traja od pozne pomladi do sredine oktobra. »V tem razširjenem obdobju dosegajo približno 88-odstotno zasedenost. V decembru 2024 so zabeležili okoli 58-odstotno zasedenost, medtem ko je letna povprečna zasedenost hotela za leto 2024 znašala 75 odstotkov,« pravi.

In po katerih storitvah poleg prenočevanja njihovi gostje še povprašujejo? »Gostje Hotela Mrak se največkrat odločajo še za naš zajtrk, ki je zaradi bogate ponudbe jedi lokalnega izvora zelo dobro ocenjen. Povprašujejo po vodenih ogledih mestnih znamenitosti in izletih v druge kraje Slovenije. Zanimajo jih tudi priporočila za gostinske storitve ter dogodke v mestu,« poudari. »Tako gostom nudimo dodatne ugodnosti, kot so kode s popusti za naslednje bivanje, s katerimi jih spodbujamo k daljšemu bivanju ali ponovnemu obisku. Veliko gostov se vrne tudi zaradi dobrega zajtrka, ki ga nameravamo še nadgraditi z dodatno ponudbo.«

Menijo, da destinacija nudi kar veliko možnosti za raziskovanje, je pa turistično ponudbo mogoče razširiti oziroma nadgraditi tako, da bi goste spodbudili k daljšemu bivanju. »K temu bi prispevale boljše letalske povezave oziroma izboljšave v javnem prometu. Tujim gostom, ki bivajo v Ljubljani, bi lahko ponudili več obiskov drugih krajev in naravnih znamenitosti Slovenije, saj razdalje zanje res niso velike. Poleg tega v mestu še vedno manjka urbana promenada s prestižnejšimi trgovinami uveljavljenih blagovnih znamk, kakršne najdemo v večjih evropskih prestolnicah. Takšna avenija bi lahko v mesto pritegnila tudi obiskovalce z višjo kupno močjo,« predlaga in doda, da so kljub temu

po obisku Ljubljane njihovi gostje zelo zadovoljni, kar dokazujejo njihovi pozitivni komentarji in visoke ocene našega hotela. Navdušeni so zlasti nad starim mestom, številnimi zelenimi površinami v bližnji okolici ter prijaznostjo ljudi.

Za konec se ozre še v prihodnost in pove, da nameravajo svojim gostom v bodoče približati znamenitosti Ljubljane s posebno načrtovanimi in gostom prilagojenimi zgodbami ter ogledi. Gostom bodo ponudili tudi razširjen nabor slovenskih jedi ter jim pobleže predstavili dobavitelje vrhunskih gastronomskih doživetij.

V sodobnejšem času je hotel gostil številne ugledne osebnosti.

Plečnikove Križanke

Zlata doba Plečnikove arhitekture v fotografijah

Slovenski etnografski muzej gostuje od 5. maja do 27. junija 2025 v Mestni knjižnici Ljubljana – Slovanska knjižnica s fotografsko razstavo, ki predstavlja izbor Plečnikovih del v Ljubljani. Gre za izjemno fotografsko gradivo treh fotografov, Plečnikovih sodobnikov, ki ga danes hrani Dokumentacija Slovenskega etnografskega muzeja.

Razstava je že bila na ogled v SEM-u ob 150. obletnici rojstva arhitekta dr. Jožeta Plečnika. Avtorja razstave sta Miha Špiček in Blaž Verbič.

Zlata doba Plečnikove arhitekture je čas med obema vojnama, ko je Plečnik močno preoblikoval in zaznamoval predvsem Ljubljano ter ji pustil močan pečat. To je čas, ko se je Ljubljana oblikovala v prestolnico in pospešeno prenavljala, kar je nastajalo pod budnim očesom mojstra Plečnika.

Peter Naglič, Vekoslav Kramarič in Anton Šušteršič so bili ljubiteljski in poklicna fotografa v prvi polovici 20. stoletja, ki so vsak s svojim namenom dokumentirali vsakdanje življenje, takratne dogodke in podobo krajev, med drugim tudi Plečnikova dela. Naglič je fotografiral gradbeno prenovu Ljubljane, pri čemer so bili njegovi vzgibi bolj dokumentarne narave, medtem ko so bili Kramaričevi in Šušteršičevi vzgibi za fotografiranje bolj estetski, saj sta bila v obdobju pred drugo svetovno vojno pomembna založnika razglednic. Kramaričevo zbirko je SEM pridobil že v 70 letih 20. stoletja, Nagličevo in Šušteršičevo v preteklem desetletju.

Fotografska razstava izpostavlja arhitektova dela med gradnjo in po njej, posamezni primeri so predstavljeni kot objekti še pred Plečnikovim posegom. V Ljubljani so dokumentirani regulacija Ljubljanice in Plečnikovi mostovi, urejanje okolice Ljubljanskega gradu in Šanc, Kongresni, Levstikov in Hrvatski trg, njegove cerkve ter posamezni monumentalni objekti, kot so Žale, Navje, Narodna in univerzitetna knjižnica, Baragovo semenišče in bežigrski stadion. Odbor za svetovno dediščino Unesca je julija 2021 na

seznam svetovne naravne in kulturne dediščine vpisal izbrana dela arhitekta Jožeta Plečnika v Ljubljani.

Fotografsko gradivo Nagliča, Kramariča in Šušteršiča je na razstavi zaživelo v obliki fotografij, ki so bile leta 2022 na novo izdelane po klasičnem analognem postopku iz originalnih negativov. Posebna vrednost omenjenih fotografskih zbirk je prav v tem, da so večinoma ohranjeni tudi izvorni negativi na steklu in filmu. Hranita jih Dokumentacija SEM in zasebna zbirka Društva Peter Naglič.

O fotografih

Peter Naglič je bil rojen leta 1883 v Šmarci pri Kamniku v družini, ki se je ukvarjala s ščetarsko obrtjo. Zaradi nakupa surovin in dostave izdelkov je tedensko hodil v prestolnico, pogosto s fotoaparatom, z

Razstava Zlata doba Plečnikove arhitekture – Kongresni trg po končanih Plečnikovih posegih

njim je beležil dogajanje in gradbene posege v Ljubljani, med drugim tudi dela, ki jih je zasnoval Jože Plečnik.

Vekoslav Kramarič, rojen leta 1902 v Novem mestu, je bil znan ljubljanski fotograf in založnik razglednic in voščilnic, ki so jih prodajali po vsej Sloveniji. Skoraj vsak slovenski kraj se lahko pohvali z njegovo posneto razglednico. Še posebno veliko je različnih razglednic Ljubljane, kjer je imel svoj atelje in trgovino.

Anton Šušteršič, rojen leta 1872 na Vrhniki, je imel poleg službe bančnega uradnika tudi svojo fotografsko obrt. Fotografiral je za papirnico M. Tičar, ki je bila v lasti njegove žene in je med drugim prodajala tudi lastne razglednice.

Plečnikova Lectarija: Ko se arhitektura dotakne rokodelstva in srca Ljubljane

Stalna razstava Plečnikova Lectarija v Slovenskem etnografskem muzeju ni le muzejska postavitev, temveč pripoved o sodelovanju, prijateljstvu, ljubezni do rokodelstva in prepletenih življenjskih poteh dveh ljubljanskih družin, ki ju je povezal arhitekt Jože Plečnik. Razstava osvetljuje manj poznan, a izjemno pomemben del njegovega ustvarjalnega opusa. Leta 1939 je Plečnik namreč zasnoval notranjost Lectarije, prodajalne domače in umetne obrti na Kongresnem trgu 5 v Ljubljani, ki sta jo vodila Robert Freyer in Henrieta Krbavčič - Freyer. Lectarija v SEM-u je arhitektova edina v celoti ohranjena oprema trgovine.

Na razstavi je predstavljena celotna oprema Lectarije – lesene vitrine, mizica in klop ter izložbeno okno z medeninasto spiralo, ki se je uporabljala kot ogrodje za aranžiranje prodajnih artiklov. V sredino prostora je Plečnik postavil masivno okroglo mizo iz umetnega kamna, nad njo lesen lesteneč s svečami v krogu. Na lesenem obodu lestence so vtisnjena sporočila – izbrani reki arhitekta Plečnika: Iz oči duša govori/Čas teče pa nič ne reče/Zlata se rja ne prime/Zena moža dela. Pohištvo Lectarije iz poključke smreke so izdelali v mizarski delavnici Hreščak iz Ljubljane, spiralo je ustvaril znani ljubljanski pasar in arhitektov tesni sodelavec Alojzij Pirnat.

Utrinek z razstave Plečnikova Lectarija, detajl

S Plečnikom in lokalom Lectarija je povezana tudi Krbavčičeva delavnica na Trubarjevi cesti v Ljubljani, zato je na razstavi predstavljen celoten ambient njene trgovine. Trgovinsko pohištvo je iz leta 1934, svečarski in lectarski izdelki so v glavnem iz 90 let 20. stoletja. Leta 1996, ko je sin Andrej Krbavčič, zadnji nosilec te obrti, objavil obrt, je celotni inventar prevzel Slovenski etnografski muzej. Predstavljeni so osebni dokumenti in rezbarski izdelki Jakoba Krbavčiča (1907–1988), različne vrste sveč, izdelki iz lecta, ročno izrezljani leseni modeli za medene kruhke, okrasni predmeti ter dodatna oprema trgovine.

Arhitekt Jože Plečnik je bil povezan z obema lokaloma in družinama, ki sta ju vodila. Izdelke Jakoba Krbavčiča slavi v pisemcu, ki mu ga

napiše leta 1935: »Dvema gostoma iz Prage daroval sem danes dvoje Vaših svečničnih svečk: ono, ki je tako čudovito priprosto in lepo zavita v kolobarček ter v sredi vzdignjena, potem pa tisto, ki ima v glavnem tole obliko ... Stvarce so se, tem ljudem dobrega okusa, tako silno dopadle, da sem bil kar ponosen!«

Utrinek z razstave Plečnikova Lectarija, detajl

Tesen stik Jožeta Plečnika z delovanjem Lectarije se odraža tudi v njegovih drobnih pisemcih in pisnih dialogih z gospo Henrieto Krbavčič, pozneje poročeno Freyer, glavno pobudnico 'Plečnikove Lectarije', ki ji je 6. 1. 1942 pisal: »Velespoštovana gospa, blagovolite sprejeti tudi vi moje najprisrčnejše voščilo na novo leto. Ker nimam boljšega, dovolim si priloženo pokloniti Vam v spomin.«

Pohištvo prodajalne Lectarija sta Slovenskemu etnografskemu muzeju leta 2000 podarila potomca Henriete in Roka Freyerja, hči Agata Freyer Majaron in sin Rok Freyer. Lectarijo je muzej ustrezno restavriral, leta 2004 umestili v program takrat na novo odprte razstavne hiše kot Muzejsko trgovino Lectarijo in hkrati kot kulturno dediščino. Leta 2021 je Lectarija postala muzealija, umeščena je v muzej kot stalna postavitev z imenom Plečnikova Lectarija.

Razstava Plečnikova Lectarija iz leta 2023, katere avtorica koncepta in kustosinja je dr. Tanja Roženbergar, je nastala v dragocenem sodelovanju s potomci družin Freyer in Krbavčič. Njihovi spomini in prispevani predmeti so omogočili celovito in osebno pripoved o tem izjemnem poglavju ljubljanske zgodovine.

O Slovenskem etnografskem muzeju (SEM): Muzej o ljudeh, za ljudi!

SEM je osrednji etnološki muzej, muzej dialoga in dostopen vsem. Kot muzej kulturnih identitet hrani nekatere najpomembnejše slovenske zbirke o kulturi in načinu življenja na naših tleh od 19. stoletja do danes ter zunajevropske zbirke. Sodobni muzej, vpet v lokalno in globalno okolje, je del ljubljanske muzejske četrti Metelkova. Njegova široka paleta dejavnosti vključuje razstave, kulturne dogodke, delavnice, pripovedovalske dogodke, vodene ogleda in veliko več.

Vabljeni na stalne razstave Človek in čas, Med naravo in kulturo, Plečnikova Lectarija ter občasne razstave Azija sredi Ljubljane: Življenje Skuškovice zbirke, Maksim Gaspari: Ustvarjene podobe naroda, Razglednice Maksima Gasparija, Ples – Živa dediščina Evrope v gibanju, Obiščite tudi muzejsko tkalstvo in lončarsko delavnico, muzejsko trgovino ter kavarno SEM.

Vstopnina: 8/5 EUR
Naslov: Metelkova 2, Ljubljana
www.etno-muzej.si
Facebook: SEMuzej
Instagram: slovenski_etnografski_muzej

Piše: prof. dr. Tadeja Jere Jakulin, Univerza na Primorskem, Fakulteta za turistične študije TURISTICA
tadeja.jerekulin@upr.si

Sistemski pristop k ohranjanju nepremične kulturne dediščine

ICOMOS (International Council on Monuments and Sites) je mednarodna nevladna organizacija, ki že šest desetletij igra ključno vlogo pri varovanju in ohranjanju nepremične kulturne dediščine po vsem svetu. Leta 2025 ICOMOS praznuje 60 let delovanja, kar predstavlja pomemben mejnik v mednarodnem varstvu kulturne dediščine. Organizacija je bila ustanovljena leta 1965 kot neposredna posledica sprejetja Beneške listine, ki je postavila temelje sodobnim načelom konservatorstva in obnove. Prva resolucija drugega kongresa arhitektov in strokovnjakov za zgodovinske stavbe v Benetkah je bila sprejem Beneške listine, druga pa, na pobudo Unesca, ustanovitev ICOMOS-a. Kot avtor Beneške listine (1964), temeljnega dokumenta za varstvo in obnovo spomenikov in spomeniških območij, ter svetovalno telo Unesca pri vpisih na Seznam svetovne dediščine ICOMOS predstavlja enega najpomembnejših mednarodnih akterjev na področju varovanja kulturne dediščine. Združuje strokovnjake s področij arhitekture, arheologije, zgodovine, umetnostne zgodovine, urbanizma in drugih sorodnih disciplin, ki si skupaj prizadevajo za ohranjanje kulturnega bogastva človeštva.

Od linearnega k sistemskemu razmišljanju

Linearno razmišljanje je pogosto nezadostno pri reševanju kompleksnih problemov, kot je varovanje kulturne dediščine, saj ne more zajeti številnih medsebojno povezanih dejavnikov, ki vplivajo na sistem. Einstein je dejal, da problemov ne moremo rešiti z enakim načinom razmišljanja, s katerim smo jih ustvarili, kar kaže potrebo po spremembi miselnosti za uspešno reševanje današnjih kompleksnih izzivov. Linearno razmišljanje vodi do kratkoročnih, delnih rešitev in odpravljanja simptomov, kar dolgoročno ustvarja nove težave. Sistemsko razmišljanje pa predstavlja globljo raven razmišljanja, ki išče in obravnava vzroke problemov skozi vzorce, ki so do njih pripeljali. Temelji na ideji, da je celota večja od vsote njenih delov, kar spodbuja razumevanje sveta kot medsebojno povezanega sistema, v katerem lahko sprememba enega dela povzroči globoke posledice drugje. Pri varovanju kulturne dediščine to pomeni, da moramo razumeti, da turizem ni izoliran sistem, ampak integralni del širšega sistema, ki ima globok vpliv na kulturno dediščino. ICOMOS Slovenija pri svojem delovanju upošteva to kompleksnost in se trudi za sistemski pristop k reševanju izzivov varovanja kulturne dediščine.

Sistemska dinamika v praksi varovanja kulturne dediščine

Sistemska dinamika kot metoda za modeliranje kompleksnih sistemov omogoča razumevanje medsebojnih povezav, povratnih zank in časovnih zamikov, ki določajo vedenje sistemov kulturne dediščine pod vplivom turizma. Predstavlja gibanje, pretok in komunikacijo med elementi sistema, kar nam omogoča razumevanje vedenja kompleksnih sistemov. ICOMOS Slovenija pri

svojem delovanju uporablja elemente sistemske dinamike za reševanje kompleksnih izzivov varovanja kulturne dediščine. Pri tem se osredotoča na razumevanje povratnih zank in časovnih zamikov, ki pomembno vplivajo na sistem. Povratne zanke so mehanizmi, pri katerih sprememba ene spremenljivke povzroči spremembo, ki na koncu vpliva na prvotno spremenljivko. Te zanke so lahko okrepljene (pozitivne), pri čemer sprememba povzroči nadaljnje spremembe v isti smeri, kar vodi do eksponentne rasti ali upada, ali uravnotežene (negativne), pri čemer sprememba sproži nasprotno silo, ki sistem vrnejo v ravnovesje. Prav razumevanje teh povratnih zank in časovnih zamikov je ključno za uspešno varovanje kulturne dediščine. Povečanje števila obiskovalcev določene kulturne znamenitosti lahko na primer privede do povečanja prihodkov, kar omogoča boljše ohranjanje kulturne dediščine, kar ponovno poveča njeno privlačnost in število obiskovalcev (pozitivna povratna zanka). Po drugi strani lahko povečano število turistov vodi do degradacije, kar zmanjša privlačnost destinacije in posledično število obiskovalcev (negativna povratna zanka).

ICOMOS Slovenija in izzivi varovanja kulturne dediščine

ICOMOS Slovenija se pri svojem delu sooča z različnimi izzivi varovanja kulturne dediščine. Prepoznati je mogoče štiri ključne izzive, s katerimi se sooča kulturna dediščina pod pritiskom turizma:

1. fizični izzivi: vključujejo prenatrpanost, ki obremenjuje fizične strukture in izkušnjo obiskovalcev, fizično degradacijo spomenikov zaradi povečanega števila obiskovalcev ter obremenitev infrastrukture, ki ni zasnovana ali pripravljena za množični turizem.

- 2. družbeno-kulturni izzivi:** vključujejo komodifikacijo kulture, izgubo avtentičnosti, kulturno redčenje, izseljevanje prebivalstva zaradi naraščajočih najemnin (gentrifikacija), konflikte med turisti in lokalnim prebivalstvom ter depopolacijo zgodovinskih središč.
- 3. ekonomski izzivi:** vključujejo ekonomski razvoj, ki ga prinaša turizem, vendar tudi ekonomsko nestabilnost zaradi sezonečnosti ter monopolizacijo turističnih koristi s strani velikih podjetij namesto lokalnih skupnosti.
- 4. okoljski izzivi:** vključujejo degradacijo zaradi povečanega prometa in odpadkov, prekomerno porabo omejenih virov, kot sta voda in energija, ter spremembe krajine zaradi razvoja turizma in z njim povezane infrastrukture.

ICOMOS Slovenija se zaveda teh izzivov in si prizadeva za sistemski pristop k njihovem reševanju. Pri tem poudarja pomen sodelovanja različnih deležnikov, vključno z lokalnimi skupnostmi, ter dolgoročnega razmišljanja, ki presega kratkoročne ekonomske koristi.

Vloga ICOMOS-a Slovenija pri ohranjanju kulturne dediščine

ICOMOS Slovenija igra pomembno vlogo pri ohranjanju nepremične kulturne dediščine v Sloveniji. Med njegovimi najpomembnejšimi aktivnostmi so:

- 1. organizacija mednarodnih znanstvenih simpozijev:** ICOMOS Slovenija redno organizira simpozije, ki obravnavajo aktualne teme, kot so odpornost dediščine, trajnostni razvoj, vloga skupnosti pri varstvu dediščine in izzivi kulturnega turizma. Leta 2024 organizira 5. mednarodni znanstveni simpozij z naslovom 'Dediščina in skupnost: priložnosti in izzivi kulturnega turizma', ki je posvečen vlogi skupnosti pri razvoju kulturnega turizma in varstvu dediščine.
- 2. poudarek na vlogi lokalnih skupnosti:** ICOMOS Slovenija poudarja pomen vključevanja lokalnih skupnosti in dediščinskih skupnosti pri soočanju z izzivi, ki jih prinaša kulturni turizem, ter pri zagotavljanju trajnostnega in vključujočega razvoja.
- 3. objava znanstvenih monografij in zbornikov:** ICOMOS Slovenija redno objavlja znanstvene publikacije, ki predstavljajo prispevke s simpozijev ter primere dobrih praks iz Slovenije in tujine.
- 4. aktivno sodelovanje pri promociji in izvajanju mednarodnih konvencij:** ICOMOS Slovenija aktivno sodeluje pri promociji in izvajanju mednarodnih konvencij ter evropskih in mednarodnih standardov na področju varstva kulturne dediščine.

Sistemski koraki za trajnostno upravljanje kulturne dediščine

Za trajnostno upravljanje kulturne dediščine je mogoče predlagati več sistemskih korakov, ki jih ICOMOS Slovenija lahko implementira v svoje delovanje – **Prehod od reaktivnega k proaktivnemu razmišljanju in delovanju:** Namesto osredotočanja na koncept trajnosti bi se morali odločevalci na področju turizma osredotočiti na nosilno zmogljivost destinacije ali območja, kjer se bo turizem razvijal. **Iskanje ravnovesja med ohranjanjem dediščine in njeno dostopnostjo javnosti:** Sistemska dinamika lahko pomaga najti to ravnovesje z izgradnjo vzročno-zančnih modelov (Causal Loop Diagram), opredelitvijo odnosov med elementi in simulacijo vedenja teh elementov z različnimi scenariji in politikami dostopnosti v realnem času. **Vključevanje lokalnih skupnosti:** Lokalne skupnosti so pogosto izključene iz procesov odločanja, čeprav ima turizem neposredni vpliv nanje. Ko prebivalci razumejo, da lahko sodelujejo pri odločanju o turističnih strategijah, ki dajejo prednost kulturni dediščini, destinacija in kulturno območje ostaneta bolj ohranjeni pred negativnimi vplivi turizma, avtentičnost ostane del območja. **Združevanje različnih deležnikov:** To vključuje združevanje različnih deležnikov za

oblikovanje trajnostnih strategij, ki uravnotežijo turistično dostopnost s potrebami lokalne skupnosti in ohranjanjem avtentičnosti. Kulturna dediščina stremi k ravnovesju kot del človeške zgodovine, ki jo je človek postavil v naravo. Starodavni kamni zgodovinskih krajev, tradicije, spletene skozi generacije, in skupnosti, ki vdihujejo življenje dediščini, obstajajo v kompleksni mreži odnosov, ki iščejo ravnovesje. Turizem lahko to ravnovesje poruši, vendar razumevanje sistemske dinamike omogoča njegovo obnovitev. ICOMOS Slovenija se zaveda pomena tega ravnovesja in si prizadeva za sistemski pristop k varovanju kulturne dediščine. Pri tem poudarja pomen dolgoročnega razmišljanja, ki presega kratkoročno izkoriščanje in stremi k dolgoročnemu upravljanju, ki koristi prihodnjim generacijam. Ob 60. obletnici ICOMOS-a ta sistemski pristop postaja še pomembnejši.

Zaključek

Kulturna dediščina ni le statičen spomenik ali zgradba iz preteklosti, ampak sestavni del naravnega okolja, ki predstavlja tradicije naših prednikov in hkrati privlačnost, ki je najbolj dovzetna za obiske radovednih turistov in raziskovalcev. Obstaja torej v zapleteni mreži odnosov, ki se nenehno naslavlja in ostaja del strateških razvojnih načrtov okolja. V sistemskem smislu pravimo, da je podvržena naravni težnji k ravnovesju, ki ga je treba ohranjati, da lahko ostane razmeroma stabilna za naše potomce. Zgodovinski spomeniki, tradicionalne prakse in skupnosti, ki ohranjajo dediščino, tvorijo medsebojno povezan sistem, ki je soodvisen in odvisen od drugih sistemov, ki nanj vplivajo, vključno s turizmom, gospodarstvom, naravo in odločitvami tistih, ki ga upravljajo. Turizem lahko to ravnovesje poruši, vendar sistemsko razumevanje in način razmišljanja omogočata obnovitev harmonije brez vsiljevanja arbitrarnih omejitev. Ob šestdesetletnici delovanja ICOMOS in ICOMOS Slovenija ostaja zavezan sistemskemu pristopu ključnega pomena. Ta pristop omogoča celovito razumevanje medsebojnih povezav med različnimi dejavniki, ki vplivajo na kulturno dediščino, ter razvoj učinkovitih strategij za njeno ohranjanje. S poudarkom na interdisciplinarnem povezovanju, vključevanju lokalnih skupnosti in dolgoročnem razmišljanju lahko ICOMOS Slovenija pomembno prispeva k varovanju nepremične kulturne dediščine v Sloveniji za prihodnje generacije. V prihodnjih letih bo ICOMOS Slovenija soočen z novimi izzivi, ki jih prinašajo podnebne spremembe, digitalizacija in spreminjajoči se vzorci turizma. S sistemskim pristopom, ki upošteva kompleksnost teh izzivov in njihove medsebojne povezave, bo lahko razvil inovativne rešitve, ki bodo prispevale k trajnostnemu varovanju kulturne dediščine. Pri tem bo ključno sodelovanje med različnimi strokami, institucijami in deležniki, ki bo omogočilo celovit pristop k reševanju teh kompleksnih izzivov.

Fotografija: Miran Kambič

V prihodnjih letih bo ICOMOS Slovenija soočen z novimi izzivi, ki jih prinašajo podnebne spremembe, digitalizacija in spreminjajoči se vzorci turizma.

Turistična zveza Slovenije s partnerji je lani v Jakopičevem sprehajališču razstavila fotografije natečaja 50 let gozdnih učnih in tematskih poti v Sloveniji

Zelena pljuča prestolnice

Ljubljana je eno najbolj zelenih mest na svetu. Ponaša se s kar 542 kvadratnih metrov zelenih površin na prebivalca, do njih imamo dostop z največ 300 metrov oddaljenih vseh delov strnjenega mesta. Rožnik, Tivoli, Koseški bajer, PST, Ljubljansko barje in Pot ob Savi nas vabijo, da pobegnemo mestnemu vrvežu in se sprostimo v objemu narave.

Ljubljana spada med najbolj zelene evropske prestolnice, saj je kar 75 odstotkov mestnih površin zelenih. Današnja Ljubljana ima štiri krajinske parke, 72 javnih parkov in šest javnih sadovnjakov. Več kot 46 odstotkov površine mesta še vedno prekriva avtohtoni gozd, 75 odstotkov vseh površin je zelenih, zavarovanih površin je več kot 20 odstotkov. V mestu je na novo urejenih več kot 100 ha zelenih površin, iz degradiranih urbanih površin pa še vedno nastajajo urejene zelene površine.

Tivoli, Rožnik in Šišenski hrib

Širše območje Krajinskega parka Tivoli, Rožnik in Šišenski hrib je prvič omenjeno v povezavi z vodovodom, zgrajenim v 2. stoletju, ki je izpod Šišenskega hriba oskrboval rimsko Emono.

Deli parka so bili urejeni že v srednjem veku. Na pobočjih Rožnika so že v 15. stoletju uspevali sadovnjaki, vinogradi in gozd. Sredi 15. stoletja je na njegovem vrhu stala bolnišnica za gobavce, predvidoma na istem mestu tudi cerkev, prvič omenjena leta 1526, kamor so meščani hodili na svež zrak in božjo pot.

Zametki parka Tivoli so bili vrtovi ob gradu Podturn – sedanjem Tivolskem gradu in sedanjem Cekinovem gradu. Park so povezali s Zoisovimi vrtovi v središču mesta, kar je bila iztočnica za načrtovanje drevoredov, ki so bili na pobudo mestne uprave zasajeni leta 1814, v istem času, v obdobju Ilirskih provinc, je načrt za javni park izdelal francoski inženir Blanchard. Po uničevalnem ljubljanskem potresu je pri urejanju posameznih delov županu Ivanu Hribarju svetoval arhitekt Maks Fabiani. Sedanjo Švicarijo je načrtoval arhitekt Koch, ledenico v bližini arhitekt Jager. Dobro stoletje pozneje, med letoma 1921 in 1939, je delno preuredil podobo parka Plečnik. Njegove glavne točke so tako trije veliki kostanjevi drevoredi in Jakopičev drevored, ki ga je razširil in uredil.

V drugi polovici 20. stoletja so zgradili ribnik oz. bajer, prvotno namenjen drsanju in čolnarjenju, in dodali botanični vrt. Po drugi svetovni vojni je čolnarna propadla, danes je na njenem mestu

slaščičarna. Letno kopališče Ilirija, tedaj najsodobnejše v Kraljevini Jugoslaviji, so po načrtih Stanka Bloudka postavili leta 1929, arhitekt Marjan Božič se je 1965. podpisal pod športno dvorano Tivoli.

V parku sta dva pomembnejša baročna objekta: Cekinov in Tivolski grad. V prvem je Muzej novejšje in sodobne zgodovine Slovenije, v drugem Mednarodni grafični likovni center.

Krajinski park Tivoli, Rožnik in Šišenski hrib se razprostira na 459 hektarjih. V njem najdemo več kot 80 drevesnih vrst. Je vrstno izjemno raznoliko območje in predstavlja habitat redkim in ogroženim vrstam, predvsem pticam. Gričevnati del krajinskega parka je v 19. stoletju v celoti prerasel gozd. Postopoma se je območje tako zasedrilo v zavest prebivalcev kot nepozidan mestni prostor za sprostitev in rekreacijo, kar ostaja tudi danes.

Krajinski park Ljubljansko barje

Ta edinstvena pokrajina na pragu prestolnice je naravno območje močvirij in šotič, znano po številnih redkih živalskih in rastlinskih vrstah. Na Ljubljanskem barju so svoj pečat pustile številne kulture, od prazgodovinskih koliščarjev in Rimljanov do izsuševalcev 'morosta', ki naj bi postal žitnica habsburške monarhije. Koliščarska zapuščina je danes na seznamu svetovne kulturne dediščine Unesca. Tu je bilo namreč najdeno najstarejše leseno kolo z osjo na svetu, v strugi Ljubljanice pa so potapljači našli tudi druge izjemne predmete, kot so drevaki in rimske ladje, vojaška oprema in orožje, keltski novci ...

S svojimi aktivnostmi v zadnjih dvesto letih je človek barje spremenil v kulturno krajino. Velika izsuševalna dela in gradnja prometnih povezav so omogočila naselitev in kmetovanje na osrednjem delu Barja. Nekdaj največje in najjužnejše ležeče visoko barje v Evropi je bilo spremenjeno v travnike, njive, mejice in gosto mrežo izsuševalnih kanalov.

Še danes je Ljubljansko barje edinstven preplet travnikov, njiv, mejic in kanalov, kjer se zelene površine stikajo z nebom in Ljubljano. Tu

lahko odmislimo mestni vrvež, se v miru posvetimo sebi in svojim mislim ter se srečamo z naravo, saj ta krajinski park zagotavlja dom več sto vrstam ptic, številnim pisanim metuljem in kačjim pastirjem ter dvoživkam.

Koseški bajer

Koseški bajer je umetno jezerce na obrobju Ljubljane, na zahodni strani Šišenskega hriba, vzhodno od Mosteca, ki je nastalo na nekdanjem izkopu gline pred približno dvesto leti. Širok je največ 100 metrov, dolg 200 metrov, globok največ od dva do tri metre. Danes predstavlja primer močvirnega naravnega okolja, v katerem živijo redke in ogrožene živalske ter rastlinske vrste. Okrog njega je urejena sprehajalna pot s klopmi, ob njem je nekaj lesenih ploščadi in razglednih pomolov.

Med živalmi, ki naseljujejo bajer, so značilne žabe, dvoživke, več vrst rib, kačji pastirji in druge vrste ptic. Rastlinstvo zaznamujejo predvsem črne jelše, vrbe in nekaj vrst trsta na obrežju jezera. Ob njem si je dom uredila tudi labodja družina.

Na Koseškem bajerju je mogoč ribolov na krape, some, rdečeperke, ostiže, smuče in nekaj drugih vrst. Ob bajerju tradicionalno potekajo tudi tekmovanja ladijskih modelarjev, kadar pozimi zamrzne, pa je priljubljeno naravno drsališče.

Pot spominov in tovarištva

Pot spominov in tovarištva (PST) je skoraj 33 km dolga sprehajalna pot, dokončana leta 1985, ob 40. obletnici osvoboditve, ki teče po trasi, kjer je med vojno okupatorska vojska ogradila Ljubljano z žično ograjo in mesto spremenila v nekakšno koncentracijsko taborišče. Ob njej je posajenih več kot 7000 dreves in sta vgrajena 102 spominska stebra. Imenovali so jo tudi zeleni prstan mesta, saj je speljana v senci drevja in jo obroblja.

Tradicionalni pohodi po nekdanji trasi žice potekajo od leta 1946 dalje. V času Jugoslavije je bila udeležba vsakoletnega pohoda obvezna za vse ljubljanske šolarje, študente in delavce, ki so praviloma naredili živi obroč okrog mesta tako, da so se prijeli za roke.

Vsako leto je odlično obiskana prireditev Pohod ob žici, hkrati poteka tudi tekmovanje Tek trojk – 29- ali 12,5-kilometrski tek po PST. Prireditev praviloma traja 3 dni, vsakoletne datume določajo dnevi četrtek, petek in sobota pred 9. majem. Prvi dan je pohod organiziran za ljubljanske vrtce, drugi dan za šolarje in tretji za občane.

Ljubljansko barje

Piknik na Koseškem bajerju

Pot ob Savi

Rekreacijske in izobraževalne površine ob reki Savi se nizajo od Broda do Sneberij so namenjene otrokom, invalidom ter ostalim prebivalcem, obiskovalcem in turistom.

Od črnuškega mostu najprej vodi osvetljena peščena pot mimo kampinga na Ježici, igrišč za odbojko na mivki in bazenskega kompleksa na Špornu ter mimo številnih konjskih staj in hipodroma proti RIC Sava. Konča se v spodnjem delu vasi Obrije, nadaljevanje poti vodi ob Savi ali med njivami in polji proti mostu čez Savo v Sneberje.

Naravno okolje ob reki Savi ponuja idiličen prostor za sprostitev in aktivni oddih. Obiskovalcem s piknik prostori, igriščem na mivki (za odbojko, rokomet in nogomet), otroškimi igriščem, malo živalsko farmo, kolesarskimi in pešpotmi ter konjeniški dejavnostmi ponuja zatočišče pred mestnim vrvežem. Peščena pot z razsvetljavo na sončno energijo je urejena na približno polovici štirinajstkilometrski trase. V rekreacijsko-izobraževalnem centru (RIC) Sava je poleg tega igrišče na mivki, ob poti so trimski otoki in umetna plezalna stena. Ob Savi je urejena tudi plaža, ki sicer ni namenjena plavanju, ampak nastavljanju sončnim žarkom in v poletni vročini ohlajanju ob vodi.

Besedilo: Mateja Blažič Zemljč

Predsednik TZS je ob 80. obletnici ravnateljici šole Inki Nose podelil priznanje in poudaril odlično sodelovanje.

80. obletnica Srednje šole za gastronomijo in turizem Ljubljana

Ljubljanski turizem se je močno dvignil na račun kulinarične zgodbe

Ljubljana je v zadnjih desetih letih doživela pravi turistični preporod. »Ne gre le za številke prihodov, pač pa za iskanje dodane vrednosti. Ljubljanski turizem se je močno dvignil prav na račun kulinarične zgodbe,« poudarja prof. Inka Nose, ravnateljica Srednje šole za gastronomije in turizem Ljubljana (SŠGTL), dolgoletna turistična vodnica in mentorica številnih generacij mladih na poti v turistične in gostinske poklice.

V zadnjem času v Ljubljano obiskovalci čedalje pogosteje prihajajo tudi zaradi kulinarične ponudbe. »Zelo jih zanima naša gastronomija,« pojasnjuje Inka Nose in doda, da je ogromno k prepoznavnosti Ljubljane prispevala Odprta kuhinja. »To je fantastična ideja, ki je naredila zelo veliko za turizem. Postala je prepoznavni znak Ljubljane, privlačna je za obiskovalce in domačine.«

Turizem je po njenem mnenju močno napredoval tudi po zaslugi t. i. 'food tourov', po katerih je obiskovalce še ne tako dolgo nazaj vodila tudi sama. Izzovem jo, naj navede zanimive točke v prestolnici, in kot iz topa izstreli, da je to nedvomno Klobasarna, »saj predstavlja zgodbo kranjske klobase, zaščiteni izdelek Slovenije«. Nadaljuje, da lahko gurmane od tam pelješ še na tržnico, jim pokažeš stojnice z zeljem in poveš, da se klobasa v Sloveniji ponudi z zeljem ali joto.

»Vedno se pošalim, da je klobasa pozitiven slovenski 'fast food'. Poleg kranjske klobase, štrukljev, potice, cesarskega praženca bi lahko še marsikaj ponudili kot slovenski fast food,« nadaljuje sogovornica in doda, da je sredi leta v Ljubljani zelo težko dobiti potico. »V nekem obdobju je bila lePotica zaprta in potice ni bilo mogoče dobiti nikjer. Občudovali smo jo lahko samo na fotografijah. Svojih gostom sem razlagala o potici, nismo je imeli kje poskusiti. V restavracijah na jedilniku potice običajno ne ponujajo vse leto. Klobasarna je imela včasih pehtranovo petico,« je poudarila, da si želi več potice. Kot pozitivno prakso izpostavlja posebni znak, s katerim so označene

gostilne, ki ponujajo vsaj eno ljubljansko jed, in dodaja, da je slovenska kulinarika na voljo v Slovenski hiši, Figovcu, Sokolu, Osmici. Več slovenske ponudbe bi si denimo želela na prireditvah, kot so božični sejem in podobno. »Sami moramo ustvariti povpraševanje. Premalo cenimo sami sebe, in dokler se ne cenimo in sami ne

Na Srednji šoli za gastronomijo in turizem ne boste nikoli ne lačni, ne žejni.

izpostavljam svojih stvari, jih tudi drugi ne bodo. To je tek na dolge proge in treba je računati, da ne bo šlo hitro. Če se je ljubljanski turizem v zadnjih 10 letih tako zelo dvignil, lahko tudi na tem področju storimo marsikaj.«

Takšnih zgodb vam google ne bo povedal

Za fenomenalno zgodbo označi tudi Štrukljarnico na Plečnikov tržnici. Njena zgodba sega do koč na Kofcah, kjer so znani po borovničevih štrukljih. »Kot vodnica sem obiskovalcem vedno pripovedovala zgodbo o Slovencih kot narodu, ki rad hodi v hribe. Da je naša motivacija koč, kjer imajo dobre štruklje. Ko so odprli Štrukljarnico, smo se začeli šaliti na svoj račun: 'En hrib manj, saj lahko gremo na štruklje v središče Ljubljane.'«

Prav takšne zgodbe so po njenem tisto, zaradi česar turističnega segmenta nikoli ne bo mogoče v celoti nadomestiti s tehnologijo. »Če delate v turizmu in gastronomiji, je treba imeti oči in ušesa vedno odprta. Takšnih zgodb vam ne bo zaupal google, noben mobilni vodnik vam tega ne bo povedal, samo človek, ki tam živi.«

Eden najuspešnejših projektov je bil Ljubljanski kruhek goljufiv'ga peka – z drožmi in suhim sadjem.

Vrhunska kulinarika, ki danes dviga ugled Ljubljane, ima korenine prav na Srednji šoli za gastronomijo in turizem Ljubljana. »Naša šola je gostila in vzgajala številne izmed danes najvidnejših imen slovenske gastronomije,« izpostavlja ravnateljica. Med njimi so Luka in Jure Jezeršek, katerih mati in oče sta bila na šoli učitelja, Mojmir Šiftar, Tabarjev Jakob Pintar, Janez Bratovž je nekoč poučeval tukaj, zdaj to počne chef Igor Jagodic iz Strelca. Tudi Petra Stušek, direktorica Turizma Ljubljana, je bila nekoč njihova dijakinja in Gregor Jamnik, generalni direktor ljubljanskega Best Western Premier Hotela Slon.

Povezovanje s stroko in lokalnim okoljem ostaja temeljno vodilo šole: sodelujejo z gostinci, hotelirji, turističnimi agencijami, Domovi za starejše občane, bolnicami ter lokalnimi organizacijami v okolici, tudi z Muzejem za arhitekturo in oblikovanje MAO-m, saj od novembra 2024 dijaki vodijo kavarno na Fužinskem gradu. »Zelo sem vesela, da smo jo vzeli v najem,« doda. Vsako leto sodelujejo tudi na Gurmet Cupu, sodelovali smo tudi na Čokoljani ter vseh dogodkih, ki jih organizira Četrtna skupnost Moste.

Ljubljanski kruhek goljufivega kmeta

Šola že vrsto let uspešno sodeluje tudi s Turistično zvezo Slovenije (TZS), kjer dijaki ustvarjajo pod mentorstvom profesorjev. »Eden najuspešnejših projektov je bil Turistični spominek mojega kraja, ko smo pripravili Ljubljanski kruhek goljufiv'ga peka – z drožmi in suhim sadjem. Zgodba je bila izjemna, zmagali smo tudi na raziskovalnih nalogah Mestne občine Ljubljana,« ponosno pove ga. Nose. Tudi projekt Festival naj bo, ko so se v nalogi posvetili koliščarje, je pustil odmeven pečat.

Šola s Turistično zvezo Slovenije sodeluje tudi pri Zlati kuhalnici, projektu TZS za osnovnošolce, saj v okviru regionalnih tekmovanjih

Ob obletnici šole so pripravili okroglo mizo z naslovom Mladi v gostinstvu in turizmu: včeraj, danes, jutri.

prav na njihovi šoli vihtijo kuharice. »Zelo lepo je videti male otroke, ki se navdušujejo nad kuharico,« pove z nasmehom.

V okviru tekmovanja Mladi turistični vodnik se dijaki in dijakinje turistične smeri spoznavajo z zahtevnostjo vodenja. »Zadnjih nekaj let se udeležujemo Mladega turističnega vodnika, kar je dodana vrednost. Želim, da dijaki vidijo uporabno vrednost tistega, česar se učijo. Ko znaš nekoga peljati po mestu in mu razložiti zgodbo, si rečeš: 'Vau, to je res uporabno.'«

V vitrini šole imajo izobešena z leti pridobljena priznanja, ki so jih na takšnih in drugačnih tekmovanjih pridobili njihove dijakinje in dijaki. Ni jih malo.

Valilnica vrhunskih chefov

Na SŠGTLJ znajo učiti z občutkom za stroko in človeka. »Naši dijaki morajo ob odhodu znati tri ključne stvari: biti gostoljubni, videti človeka in se zavedati, da niso sami. Poklici v gastronomiji in turizmu niso solo igranje. To je delo skupine. Tudi če si največji šef, brez ekipe ne gre,« pojasni ravnateljica. Empatija je po njenem ključna komponenta vseh poklicev, ki vključujejo delo z ljudmi. »Štika s človekom ni mogoče avtomatizirati – in prav ta del je najpomembnejši. Delo v teh poklicih moraš imeti rad. Če ne maraš ljudi, si v napačnem poklicu.«

Na vprašanje, ali je oddaja Masterchef prispevala k zanimanju mladih za poklice kuharja, odgovori iskreno: »Da in ne. Sprva je pripomogla k temu, da je poklic kuharja postal bolj cenjen, potem je prinesla tudi zavajajočo sliko – da se vse naučiš na portalu youtube, da ni treba obiskovati šole, da se je mogoče izogniti umazaniji in delu v zaledju kuhinje. A realnost je drugačna.« Mnoge dijake pa že na začetku odvrnejo visoka pričakovanja. »Nimajo vsi ambicije postati zvezde. Kuharji so potrebni povsod – od restavracij do bolnišnic in vrtcev. Poklic je isti, poti različne.«

Besedilo: Polona Frelj

Fotografije: TZS

Dijak šole Gorazd Kranjčec je zmagal na natečaju TZS Mladi turistični vodnik in na Dnevih slovenskega turizma iz rok predsednice Nataše Pirc Musar prejel priznanje Mladi upi turizma.

Nedeljski boljši trg v Ljubljani je prostor, kjer oživijo zgodbe preteklosti. Vsako nedeljo vas med 8. in 15. uro na Bregu ob Ljubljani vabijo stojnice s starinami, unikatnimi predmeti in zakladi z dušo.

Ko rabljeno postane doživetje

Slovenija s svojo geografsko raznolikostjo, edinstvenostjo ter bogato turistično ponudbo ponuja številne aktivnosti za različne segmente obiskovalcev, vendar pri tem marsikdaj kot ciljni segment niso izpostavljeni mladi. Predstavniki generacije Z glede na svoje posplošene karakteristike, ki odražajo neki splošni način vedenja, ne delujejo na enak način kot predstavniki starejših generacij, prav tako moramo posplošene značilnosti jemati z rezervo, saj je raznovrstnost motivov za obisk v ozadju še kako pestra. Največje urbano območje, katerega jedro je Ljubljana, predstavlja prostor zanimivih aktivnosti, primernih tudi za mlajšo populacijo. Univerzitetno mesto je polno študentov, ti pa predstavljajo pomembne povpraševalce po turističnih produktih in storitvah. Čeprav njihovo bivanje v mestu primarno ni turistične narave, iščejo aktivnosti za preživljanje prostega časa stran od študija in dela. Pogosto želijo izkusiti mesto onkraj njegovih 'mainstream' atrakcij, začutiti utrip oziroma 'vajb' različnih mestnih predelov, spoznati nočno življenje in odkriti skrite zanimivosti. So pa pri vsem tem bistvene finančne idr. dimenzije dostopnosti ponudbe. V nadaljevanju želiva na podlagi zanimivih aktivnosti bralcem približati destinacijo, ki je lahko privlačna za mlade in prepriča z manj poznano, a posebno in edinstveno ponudbo.

Mesto rabljenih zakladov za generacijo Z

V času, ko se vračajo modni trendi s pričetka tega tisočletja in so mladi zmeraj bolj trajnostno ozaveščeni, se t. i. thrift kultura razvija tudi v Ljubljani. Značilna je predvsem za mlade, generacijo Z in milenijcem, predvsem za tiste predstavnike, ki jim skrb za dobrobit planeta predstavlja pomembno vrednoto. Vendar tak način potrošniškega vedenja ni povsem nov – po podatkih spletne strani Get Lucky Vintage zametki kulture 'thriftanja' namreč segajo v pozno 19. in zgodnje 20. stoletje, ko so dobrodelne organizacije in gibanja za družbene reforme spodbujale k donaciji in preprodaji rabljenih oblačil ljudem, ki si niso mogli privoščiti novih. Nastala je t. i. vintage moda, ki je postala priljubljena sredi 20. stoletja, saj so ljudje začeli ceniti starinska oblačila iz prejšnjih obdobj. Do starih oblačil so čutili posebno nostalgijo, ki je privedla do velikega zanimanja za rabljena oblačila. Lahko bi rekli, da se danes zgodovina ponavlja. Želja po unikatnih kosih, izstopanju, sledenje trenutnim trendom in modnimi smernicami mnoge mlade dandanes vodi v nakupovanje rabljenih oblačil. Prav tako igra pri tem pomemben dejavnik finančna dostopnost takih izdelkov, saj je cena rabljenih oblačil običajno nižja in privlačnejša za mlade brez rednega vira dohodka. Čeprav predstavniki zadnjih generacij niso nujno živeli v določenih obdobjih,

je nostalgija na svoj način tudi odraz iskanja svobode, preprostosti in pristnega življenja (pred prihodom družbenih omrežij in njihovih učinkov na razvoj družbe). V tujini je pogosta praksa, da mladi tudi na potovanjih nakupujejo rabljena oblačila na tak način. Ljubljana kot mesto z največ omenjenimi trgovinami pri nas ponuja priložnost za trajnostno nakupovanje tudi pri mladih (domačih in tujih) obiskovalcih, v tuji literaturi pa se 'thriftanje' omenja tudi kot oblika nakupovalnega turizma.

Bukvarne in antikvariat

Številne trgovine s 'second-hand' oziroma rabljenimi oblačili, razpršene po širšem območju Ljubljane, privabljajo med drugim tudi mlade, ki iščejo kose, s katerimi bodo izstopali, hkrati pa reciklirali oblačila. Poleg oblačil so med izdelki za ponovno uporabo priljubljeni kosi pohištva, kuhinjski aparati, dekorativni predmeti in orodja. Z nakupom rabljenih izdelkov se zmanjša potreba po proizvodnji novih izdelkov, ki bi dodatno prispevala konesnaževanju planeta in kopičenju odpadkov na odlagališčih. Ljubljana s svojo široko mrežo trgovin z rabljenimi oblačili in vintage trgovinami, ki podpirajo trajnostno prakso, omogoča, da posameznik najde unikatne modne kose, s katerimi se lahko izrazi.

Priljubljeno trajnostno prakso dandanes predstavlja tudi kupovanje rabljenih knjig v butičnih bukvarnah in antikvariatih. Mladi se odločajo za nakup rabljenih knjig, ki so cenovno dostopnejše, motivira jih tudi želja, da na knjižnih policah najdejo nekaj edinstvenega. V Ljubljani najdemo nekaj bukvarn in antikvariatov, kjer je mogoče kupiti vse od starih klasikov do akademskih del in priročnikov, knjig z recepti ipd.

V Ljubljani je poleg oblačil in knjig mogoče kupiti tudi rabljene predmete, in sicer ob Poljanski cesti deluje Posredovalnica rabljenih predmetov 'Stara roba, nova roba', ki pa ne podpira samo odgovornega nakupovanja. Ta trgovina je projekt društva za pomoč in samopomoč brezdomcev Kralji ulice, v njej prodajajo različne predmete, ki jih darujejo posamezniki. Sredstva od prodaje namenijo zaposlovanju brezdomcev in jih ponovno vložijo v projekt.

Kralji ulice

V duhu projektov društva Kralji ulice je pomembno predstaviti tudi posebno turistično vodenje, imenovano 'Nevid(e)na Lublana'. V vlogo turističnih vodičev se postavijo brezdomni ljudje, ki majhne skupine popeljejo po znanih turističnih točkah, ki jih predstavijo s svoje plati, v vodenje pa vključijo tudi svoje osebne izkušnje. Na njihovi spletni strani je pomenljiv zapis: »Naše misije so graditi mostove med navideznimi svetovi, mehčati stereotipe o brezdomstvu in sorodnih temah ter biti izobraževanje v akciji. Ustvarjene poti sooblikujemo ljudje z izkušnjo iskanja doma, tistega pod streho in tistega v nas samih. Pokukaj z nami v podtalno življenje ljubljanskih ulic tudi ti in si dovoli videti.« Vodenja potekajo individualno ali v skupinah (od 3 do 10 oseb) in trajajo približno dve uri. Taka oblika turističnega vodenja je privlačna tudi za mlade, ki si mesta ne želijo izkusiti samo površinsko, ampak želijo prostor spoznati z različnih perspektiv, z vidika različnih družbenih skupin.

Če spremljamo zadnje trende na družbenih omrežjih, lahko hitro ugotovimo, da so mladi prav tako ljubitelji tradicionalnih obrti, kot so lončarstvo, kvačkanje, tkanje, šivanje ipd. Ljubljana lahko s svojimi produkti kreativnega turizma odgovori tudi na te želje mladih. V sodelovanju z lokalnimi obrtniki so zasnovali osem doživetij, ki prikazujejo različne rokodelske obrti. Med njimi si npr. lahko pri edini dežnikarici v Ljubljani ob pripovedi popravijo dežnik in ga odnesejo domov. Četudi se mladi morda ne odločijo za doživetje, lahko svoj pokvarjeni dežnik nesejo tja na popravilo in ga ne zavržejo. Takšna praksa se odmika od prekomernega potrošništva k recikliranju oziroma popravljanju tega, kar se da popraviti in nadalje uporabiti. Po podobnem načelu se lahko v studiu za tipografijo in tiskarsko dediščino 'tipoRenesansa' preizkusijo v vlogi tiskarja ter si natisnejo unikatni plakat. Mladi se lahko seznanijo tudi s tehniko ročnega tkalstva, ki je v zgodovini predstavljala eno

izmed pomembnih obrti pri nas, ter si z malo spretnosti stkejo novo denarnico iz slovenske volne. Navdušence nad lončarstvom bo privabila delavnica tradicionalnega lončarstva, na kateri si lahko izdelajo svojo skodelico. Zadnji dve ponujeni delavnici sta povezani z zlatarsko obrtjo.

Na koncu opisujeva še eno zanimivost, ki obiskovalca ponese na lov za mozaiki iz keramičnih ploščic, ki so v slogu pikslov skriti po vsem mestu. Po javnih površinah in stavbah v Ljubljani se vsem na očem skrivajo podobe francoskega umetnika s psevdonimom Invader. Pogosto vsebujejo elemente arkadnih videoiger iz prejšnjega stoletja: Pac-man, Super Mario Bros, Space Invaders idr., nekateri pa so povezani z motivi identitete mesta.

Primer pikselskega mozaika Invaderja v Ljubljani

Trenutno jih je v mestu mogoče naštet kar 42. Obiskovalcem je v pomoč pri iskanju lokacij mozaikov na voljo aplikacija Flashinvaders in različni zemljevidi, ki so dostopni na spletu. Javne ulične umetnine se skrivajo v številnih mestih po vsem svetu, od maroške prestolnice Rabat do Tokia, Melbourne, New Yorka itn.

Besedilo: Tilen Nipič in Teja Makuc

Posnetek zaslona zemljevida lokacij Invaderjeve analogne pikselske umetnosti v Evropi

Prva kmečka ohcet v Ljubljani, oktober 1965.

Kmečka ohcet – nekdanji turistični biser prestolnice

Mestna turistična zveza Ljubljana oziroma njena predhodnica Ljubljanska turistična zveza je skozi desetletja igrala pomembno vlogo pri ohranjanju kulturne dediščine ter oblikovanju prepoznavnih turističnih doživetij v slovenski prestolnici. Ena njenih najbolj markantnih in množično obiskanih prireditev je bila Kmečka ohcet v Ljubljani, ki se je med letoma 1966 in 1990 zapisala kot ikonični etnološki dogodek na slovenskih tleh.

Prva Kmečka ohcet je potekala 8. marca 1966, kot del spremljevalnega programa svetovnega prvenstva v hokeju, ki je tedaj potekalo v ljubljanski Hali Tivoli. Organizatorji – med njimi Ljubljanska turistična zveza, KompAS, časopis Ljubljanski dnevnik, gostinska podjetja in mestne oblasti – so želeli številnim tujim obiskovalcem predstaviti slovenske šege in običaje na čim bolj avtentičen in slikovit način. In uspelo jim je: v središču mesta se je na sončno marčevsko soboto zbralo več kot 60.000 ljudi, Ljubljana se je za en dan prelevila v prizorišče tradicionalne podeželske poroke.

Na poročni dan sta se poročila dva para – eden iz Slovenije in eden iz Švedske. Fani Potočnik (rojena Kozinc) in Janez Potočnik sta kot slovenski par postala prva nevesta in ženin na Kmečki ohceti, ki je navdušila tako domačine kot mednarodno občinstvo. Spremljal ju je pisani spreved svatov v narodnih nošah, godbe, lojtrski vozovi in folklorne skupine. Po civilnem obredu v mestni hiši se je slavlje nadaljevalo na Gospodarskem razstavišču v družbi 1500 svatov. Zakonca Potočnik sta vse življenje ostala skupaj in ob 50. obletnici poroke ponovno stopila pred ljubljansko mestno hišo ter delila spomine na dan, ki ga pomni skoraj vsa Ljubljana. Skupaj s švedskim parom, Berit in Evertom Jakobssonom, ki se je istega dne simbolno poročil v Ljubljani, so ohranili stike več desetletij – simbol dolgotrajnega prijateljstva, ki ga je stekla Kmečka ohcet. Ta dogodek ni bil le prikaz slovenske tradicije, temveč prva večja javna množična prireditev po drugi svetovni vojni, na kateri so se ljudje lahko v javnosti ponovno ponosno pokazali v narodnih

nošah. Kmečka ohcet je zato postala pomemben identitetni in turistični dogodek, ki je iz zasebne zamisli zrasel v simbol kulturnega ponosa, etnološke izvirnosti in ljubljanske gostoljubnosti.

Kmečka ohcet, maj 1973. Fotografijo hrani Muzej novejšje zgodovine Slovenije v Zbirki turistične agencije Kompas. <http://www.muzej-nz.si>

Med letoma 1966 in 1990 so Kmečko ohcet v Ljubljani organizirali vsako leto. Množice domačinov in turistov so občudovalе poročne sprevede, ki so vsakič znova preplavili ljubljanske ulice. V ospredju so bile ljudske šege in običaji, glasba, ples, noše, kulinarika in pripovedništvo, kar je ustvarilo edinstveno festivalsko vzdušje v središču prestolnice.

Spomini na Kmečko ohcet so živi še danes. Mnogi Ljubljančani in Ljubljančanke – pa tudi obiskovalci iz tujine – se spominjajo krožnikov, plakatov, razglednic, fotografij in nepozabnih prizorov s te vsakoletne poroke na prostem. Etnološka vrednost dogodka presega turistične cilje in sega v sfero kulturnega spomina naroda.

Ob zavedanju, da je zadnja Kmečka ohcet potekala pred več kot tridesetimi leti – leta 1990 –, se poraja vprašanje, ali bi bilo mogoče to čudovito tradicijo ponovno oživiti v sodobni obliki in jo približati novim generacijam ter obiskovalcem prestolnice, smo vprašali Draga Bulca, legendo turističnega novinarstva, ki je nekoč celo vodil PR te prireditev.

»To je bila ena od najbolj pomembnih funkcij v mojem življenju. Čeprav sem bil mlad novinar, so mi dodelili čast, da sem bil piarovec za Ohcet v Ljubljani. Takrat smo gostili vrhunske novinarje z vsega sveta, ki so spremljali vse te pare, ki so se prihajali sem poročat. Najprej so bila to pobratena mesta z Ljubljano, potem se je to širilo naprej. Vpleteni so bili največji mediji z največjo naklado. To je bila fantastična reklama, ker so bili prisotni najmočnejši mediji. To je bila najboljša promocija v bivši Jugoslaviji. Veliko napako smo naredili, da Ohceti nismo ohranili naprej. Najprej je bila Kmečka ohcet, a ker ne more biti v mestu kmečke ohceti, smo jo preimenovali v Ohcet v Ljubljani. Ker je bilo s konji čedalje težje, sem predlagal, da bi se pari vozili v kabrioletih kot nekoč v kočijah, saj imamo pri nas dovolj oldtimerjev,« se je Bulc zazrl v preteklost.

Ljubljanska turistična zveza je bila z organizacijo Kmečke ohceti vizionarka kulturnega turizma: povezala je tradicijo in sodobnost, zasebno srečo in javno praznovanje, lokalno skupnost in mednarodno občinstvo.

Besedilo: Polona Frelih

Kmečka ohcet v Ljubljani pred Mestno hišo 1973

Prva kmečka ohcet v Ljubljani, oktober 1965. Tatjana Kikelj pri predaji šopka.

Turizem smo ljudje

Mestna turistična zveza – od tradicije v prihodnost

V Ljubljani se organizirani turizem začel leta 1905 z ustanovitvijo prvega turističnega društva – Olepševalnega društva Rožna dolina. Ta dogodek danes šteujemo za začetek delovanja organiziranega turizma v slovenskem glavnem mestu ter kot simbolni rojstni dan Mestne turistične zveze Ljubljana, ki danes združuje turistična društva z območja Mestne občine Ljubljana.

Z razglasitvijo samostojne Slovenije in posledičnim hitrim razvojem turizma v prestolnici je Mestna občina Ljubljana ustanovila javni zavod Turizem Ljubljana z namenom profesionalizacije in usklajevanja promocije mesta kot turistične destinacije. Zavod je prevzel številne naloge, ki so jih do takrat opravljali različni turistični akterji, z Ljubljansko turistično zvezo in posameznimi društvi na čelu.

Mestna turistična zveza Ljubljana, ki so jo na novo obudili leta 1998, je kljub temu ohranila pomembno vlogo povezovalke turističnih društev znotraj MOL. Njeno delovanje temelji na prostovoljstvu in bogati tradiciji ljubiteljskega dela na področju turizma. Društva prispevajo k dopolnjevanju komercialne turistične ponudbe z vsebinami, ki krepijo lokalno identiteto – skrbijo za urejenost okolja, ohranjanje kulturne in naravne dediščine ter organizacijo odmevnih prireditev. V sodelovanju z osnovnimi šolami in turističnimi krožki vzgajajo tudi mlade generacije za spoštljiv in ustvarjalen odnos do turizma.

Ob letošnjem Svetovnem dnevu turizma bomo slovesno obeležili 120. obletnico ustanovitve prvega turističnega društva v Ljubljani – in s tem tudi 120. obletnico organizirane turistične dejavnosti v mestu. Dogodek bomo zaznamovali s slavnostno prireditvijo in okroglo mizo na temo 'Bodoči razvoj prostovoljne turistične organiziranosti v mestih', pri čemer bomo pogledali v prihodnost na temeljih bogate dediščine.

Besedilo: Drago Bulc, predsednik Mestne turistične zveze

Zgodovina in poslanstvo Olepševalnega društva Rožna dolina

Olepševalno društvo Rožna dolina (ODRD) se je razvilo iz potreb prebivalcev novega delavskega naselja, ki je po potresu leta 1895 nastalo na zahodnih močvirnih travnikih med tržaško železnico in Glinščico. Naselje je bilo eno prvih, ki so ga samoiniciativno gradili delavci, predvsem tobakarice in železničarji. Čeprav si jim je uspelo zgraditi skromne hiške, jim je zmanjkalo sredstev za infrastrukturo – primanjkovalo je cest, kanalizacije, elektrike, urejene oskrbe z vodo. Zaradi brezbrčnosti občine Vič so se povezali in leta 1903 organizirali prvo veselico, katere izkupiček je bil namenjen skupnemu razvoju naselja.

Leta 1905 se je organizacijski odbor veselic preoblikoval v Olepševalno društvo Rožna dolina, ki je združevalo štiri ključne dejavnosti: prirejanje veselic, gradbeno, olepševalno in izobraževalno. Skupaj so

gradili infrastrukturo in razvijali naselje, ki se je po prvi svetovni vojni izenačilo z viškim po številu prebivalcev. Leta 1924 je Rožna dolina dobila uradno ime in prvega župana Viča – Jurija Petrovčiča, ki je med drugim zaslužen za regulacijo Gradaščice po poplavi leta 1926. Sledili so pomembni koraki v urbanizaciji: vodovod (1929), kanalizacija (1931), priključitev k mestu Ljubljana (1935).

Po drugi svetovni vojni je društvo pridobilo prve članice izvršnega odbora, v času socializma je dejavnosti usmerilo v obnovo hiš in izobraževanje. Leta 1953 je postalo Olepševalno turistično društvo in začelo organizirati številne avtobusne izlete, predavanja in ocenjevanja vrtov. Društvo je bilo pobudnik številnih lokalnih izboljšav: ureditev igrišč, plinifikacije, javne razsvetljave in cestne infrastrukture.

Posebno vlogo je društvo odigralo po letu 2010, ko se je zaradi pospešene pozidave naselja vil oblikovala civilna iniciativa, ki se je leta 2018 pridružila društvu. Skupaj jim je uspelo doseči spremembe občinskega prostorskega načrta, omejiti višino novogradenj ter delež zazidanosti parcel. Aktivno so sodelovali tudi pri pripravi hidrogeološkega poročila, opozarjali na škodljive vplive novogradenj na podtalnico ter nudili podporo krajanom v sodnih postopkih.

Od takrat število članov ponovno raste. Društvo danes ponovno organizira številne dogodke: Cankarjev dan (osrednja kulturna prireditev ČS Rožnik), veteranske športne igre, hitropotezni šahovski turnir Milana Vidmarja, čistilne akcije, predavanja o vrtnarjenju ter Dan sosedov in Tek na Rožnik. Ocenjevalna komisija vsako leto ocenjuje vrtove in urejenost okolice.

Kljub prostorskim in časovnim omejitvam v sodobnem življenju društvo s predanostjo posameznikov ohranja svojo poslanstvo. S 120-letno tradicijo ostaja Olepševalno društvo Rožna dolina simbol povezovanja, samoiniciativnosti in skrbi za kakovost bivanja.

Besedilo: Samo Zajc, predsednik TD Rožna dolina

Turistično društvo Zadvor – 52 let srčnega prostovoljstva

Ideja o ustanovitvi turističnega društva v Zadvoru se je rodila nekega marčevskega dne leta 1973. V ospredju je bila želja po ohranjanju podeželskega značaja kraja – njegove pristnosti, domačnosti in privlačnosti za obiskovalce. Pobuda je naletela na podporo Ljubljanske turistične zveze, zagotovilo za izdajo dovoljenja za rekreacijski center je prišlo tudi s strani Ljubljanskega urbanističnega zavoda.

Trinajstega aprila 1973 je bilo ustanovljeno Turistično društvo Zadvor. Že leto pozneje, leta 1974, se je začela množična akcija zbiranja lesa za gradnjo brunarice. V istem letu je bilo zgrajeno tudi balinišče. Leto 1976 je prineslo začetek izgradnje trim steze, ki jo je vodil odbor pri Krajevni skupnosti Zadvor.

Društvo se je od začetka soočalo s številnimi izzivi – zlasti finančnimi. A z veliko mero prostovoljnega dela, podporo posameznikov, podjetij in krajevne skupnosti jim je uspelo izpeljati projekt brunarice in postaviti temelje za razvoj turistične in rekreativne dejavnosti v kraju. Danes med naše ključne naloge sodi: skrb za varovanje okolja, ohranjanje ljudskih običajev, organizacija srečanj, praznovanj, pohodov in izletov, predstavitev kraja obiskovalcem, priprava zanimivih predavanj in ustvarjalnih delavnic. V društvu spodbujamo odprtost, srčnost in neposredni človeški stik. Meni osebno društvo pomeni mnogo – je predvsem vir veselja, navdiha in pripadnosti. Posebno ponosni smo na plaketo Mestne občine Ljubljana za leto 2023, ki nam jo je na pobudo Četrtna skupnosti Sostro podelil mestni svet na svečani seji na Ljubljanskem gradu, prav na praznik Mestne občine Ljubljana, 9. maja 2023. To najvišje priznanje za naše društvo smo proslavili ob 50. obletnici delovanja – z veseljem in hvaležnostjo ter še večjo zavezo k prihodnjemu delu.

Besedilo: Mojca Eržen, predsednica TD Zadvor

Turistično društvo Zelena jama – srce skupnosti in povezovanja

Turistično društvo Zelena jama deluje od leta 1991 na območju ljubljanskih četrtnih skupnosti Jarše in Moste, kjer povezuje krajanje, društva in druge organizacije. Njegovo delovanje temelji na spodbujanju lokalnega utripa, sodelovanja med skupinami ter krepitvi skupnostne zavesti.

Že leta 1998 je društvo začelo izdajati lokalno glasilo Zeleni glas, ki je sprva pokrival območja Zelene jame, Most, Novih Jarš in Savskega naselja. Naklada je dosegala 10.000 izvodov. Po uvedbi sistema četrtnih skupnosti je glasilo postalo glas ČS Jarše in ČS Moste. Njegov namen je objektivno in dostopno obveščanje lokalnega prebivalstva o dejavnostih društev, šol, kulturnih ustanov in drugih organizacij. Zeleni glas omogoča neprofitnim organizacijam brezplačne predstavitve, krajanom nudi vpogled v možnosti aktivnega vključevanja v lokalno dogajanje.

Društvo vsako leto sodeluje v vseslovenski akciji Za lepšo Ljubljano, v okviru katere organizira čistilne akcije in spodbuja prebivalce k skrbi za urejeno bivalno okolje. Posebno dejavno vključuje osnovne in srednje šole, kjer ozavešča mlade o pomenu čistega okolja.

V sklopu projekta SeSveti društvo organizira etnološke delavnice na osnovnih šolah (OŠ Jožeta Moškriča, OŠ Nove Jarše, OŠ Vide Pregarc). Učenci četrtih razredov ustvarjajo ikebane, ki jih ob koncu ponosno odnesejo domov – kot simbol spoštovanja do tradicije in ustvarjalnosti. Posebno pozornost namenimo tudi urbanemu vrtnarjenju, tako konec maja ali v začetku junija organiziramo izobraževalna srečanja o vzgoji rastlin, ustrezni zemlji in načinih zalivanja. V sodelovanju s podjetjem, ki izdeluje olla posode, udeležencem predstavljamo inovativne metode oskrbe rastlin, primerne tudi za dopustniške dni. Turistično društvo Zelena jama je tudi organizator ali soorganizator številnih prireditev za krajanje in širšo javnost. Ena od večjih je bila Dan ČS Jarše, na katerem je društvo sodelovalo z Vojašnico Edvarda Peperka in drugimi društvi, ki delujejo na našem področju. Naši člani radi pomagajo ostalim društvom kot soorganizatorji pri njihovih prireditvah.

Besedilo: Maja Pirc, predsednica Turističnega društva Zelena jama

Turistično društvo Barje – varuhi narave in dediščine Ljubljanskega barja

Poimenovanje 'Barje' je leta 1927 uvedel geograf dr. Anton Melik. Nanaša se na poseben kolonialni način poselitve območja, kjer so nastala naselja Črna vas, Lipe, Hauptmance, Ižanska cesta in Ilovica (danes Jurčkova pot, Ilovški in Uršičev štradon, Lahova pot, Peruzzijska cesta). To območje leži znotraj Krajinskega parka Ljubljansko barje in predstavlja izjemno občutljiv ekosistem, katerega varstvo je ena temeljnih nalog društva.

Društvo vsako leto organizira številne dogodke in projekte, kot so pomladna čistilna akcija in leta 2019 je društvo prejelo priznanje za najboljšega organizatorja čistilnih akcij v Sloveniji. Pohod po Barju je namenjen spoznavanju mokrotnih travnikov, šotišč, barjanskih rastlin in živali. Otroške barjanske Žabarije so družinski dogodek, na katerem se otroci srečajo z dvoživkami in drugimi živalmi z Barja. Jesenska tržnica poteka na Sejmišču Barje s ponudbo ekološko pridelane hrane in domačih izdelkov. V društvu pripravljamo tudi projekt Rastoča knjiga Barja, ki je namenjen rasti znanja, zavedanja in ljubezni do narave.

Društvo sodeluje v več nacionalnih in mednarodnih naravovarstvenih projektih, kot so Učna pot po Barju – sedem prenosnih informacijskih tabel predstavlja naravne in kulturne značilnosti Barja, WETNET – projekt usklajenega upravljanja sredozemskih mokrišč, LIFE AMPHICON – projekt za ohranjanje dvoživk in njihovih habitatov v sodelovanju s Krajinskim parkom Ljubljansko barje, poleg tega je Društvo kupilo parcelo za mokrotnim travnikom, na kateri je v sodelovanju s partnerji uredilo mlako za razvoj žab, pupkov, urhov in želv sklednic. Redno odstranjuje tuje rodne rastline, predvsem zlato rožgo.

V pripravi je pridobitev zemljišča z izvirom čiste vode ('barjansko okno'), ki ga želimo zaščititi, v sodelovanju z LAS Sožitje med mestom in podeželjem pripravljamo projekt 'Vstop na Barje', namenjen ohranjanju narave na robu Ljubljane, v nastajanju je tudi kolesarska pot po Barju, ki bo trajnostna in naravi prijazna. Društvo nagraduje prostovoljne 'pogarje', ki med rekreacijo pobirajo smeti, s simboličnimi darili in majicami. Tako spodbuja osebno odgovornost za varstvo narave.

»Barje je zeleno srce Ljubljane – in zeleno naj ostane. Ne bodite le opazovalci te lepote – pridružite se nam in pomagajte ohraniti to dragoceno naravno dediščino za prihodnje rodove.«

Besedilo: Alojzija Ljuba Strle, predsednica TD Barje

Kulturno-turistično društvo Podgrad pri Ljubljani – med štirimi vodami in zgodbami preteklosti

Podgrad pri Ljubljani je manjši kraj na vzhodnem robu prestolnice, umeščen ob vznožje Janškega hribovja. V treh zaselkih živi približno 300 prebivalcev, naravna posebnost kraja je izjemno redko sotočje štirih vodnih tokov – Ljubljanice, Save, Besnice in Kamniške Bistrice. To edinstveno zlitje rek je v 17. stoletju opisal že Janez Vajkard Valvasor. Sotočje je še danes mogoče občudovati z urejenega razgledišča pod vasjo ob cesti Zalog–Laze. Reke so čiste, bogate z ribjim življenjem, in vabijo k različnim dejavnostim: ribolovu, veslanju, poletnemu kopanju in sprostitvi v naravi. Sava s svojimi peščenimi sipinami in brzicami ponuja številne možnosti za aktivno preživljanje prostega časa.

Podgrad ima dolgo tradicijo vaškega družabnega in kulturnega življenja. Zgrajeni vaški dom iz leta 1979 je omogočil redno organizacijo dogodkov, ustanovitev Kulturnega društva Podgrad pri Ljubljani sega v leto 1985. Društvo je nastalo z namenom povezovanja različnih dejavnosti in predstavitev kraja širši javnosti. Ena najdejavnejših je domoznanska sekcija, ki se že od začetka posveča raziskovanju bogate kulturnozgodovinske dediščine kraja. Med pomembnejšimi rezultati njenega dela je nastanek Ostrovrharjeve poti, poimenovane po ljudskem junaku, vitezu Ostrovrharju, ki naj bi nekoč prebival na gradu nad vasjo. Pot je zasnovana kot doživljajska učna pot in vabi na sprehod skozi zgodovino in naravo Janškega hribovja. Z vedno večjim zanimanjem Ljubljančanov za to območje društvo razvija tudi nove poti, ki povezujejo kulturno dediščino s trajnostnim turizmom.

Turistična sekcija društva, ki šteje okoli 20 članov, skrbi za promocijo

Prireditve TD Podgrad

naravne, kulturne in tehnične dediščine kraja, ureja pohodne poti, postavlja obeležja in pripravlja vodnike. Vsako leto organizira tri tradicionalne pohode: novoletni večerni pohod z baklami na Stari grad, pomladni pohod po Ostrovrharjevi poti ter jesenski pohod do partizanskega grobišča in spomenika v Gostinci. Poleg tega člani redno vzdržujejo in širijo mrežo označenih ter neoznačenih poti, pogosto po starih stezah, ki bi sicer utonile v pozabo. V prihodnosti si prizadevajo za izgradnjo brvi čez Ljubljanico, ki bo omogočila širitev poti na območje Ljubljanskega polja, in razvoj povezav za pohodništvo, kolesarjenje in jahanje.

Besedilo: Viktor Grilc, predsednik TD Podgrad pri Ljubljani

Turistično društvo Dravlje – skrb za tradicijo, okolje in skupnost

Turistično društvo Dravlje je bilo ustanovljeno leta 1955 z osnovnim ciljem ohranjanja okolja, kulturne dediščine in običajev, značilnih za območje današnje četrtne skupnosti Dravlje-Podutik.

Delovanje društva temelji na prostovoljstvu, spoštovanju statuta in skupnih odločitvah članov, pri čemer tesno sodelujejo z lokalnimi akterji, kot so gasilci, župnija, četrtna skupnost, Kulturno-umetniško društvo Pihalni orkester Ljubljana, čitalnica Blaž Potočnik in druga sorodna društva.

Med glavnimi aktivnostmi izstopajo tradicionalni Rokov sejem s poudarkom na domači obrti in kulinariki, koncerti ob dnevu državnosti, pomladna čistilna akcija, sodelovanje na prireditvi 'Dravlje pojejo', Miklavževanje s pogostitvijo ter prednovoletno druženje ob dnevu samostojnosti in enotnosti. Društvo letno opravi več kot 1500 ur prostovoljnega dela, s čimer bogati družabno življenje in povezuje lokalno skupnost.

Besedilo: Franc Gabrovšek, predsednik TD Dravlje

Zajčja dobrava – srce narave in tradicije na vzhodu Ljubljane

Krajinski park Zajčja dobrava leži na vzhodnem robu Ljubljane, med Novim Poljem, Zadobrovo, Zalogom in južno železniško progo. Gre za edini ohranjeni ostanek nekoč obsežnega nižinskega gozda na območju Ljubljanskega polja, v katerem prevladuje dob. Leta 1972 je bilo območje, skupaj z delom okoliških njiv, razglašeno za krajinski park – najstarejšega v okolici Ljubljane.

V preteklosti je bilo območje znano po gostilni s prenočišči in baliniščem ter priljubljeni etnološko-kulinarčni prireditvi Zeljada. Ob parku sta bili urejeni tudi dve otroški igrišči in piknik prostori, od katerih je vzhodni del danes odstranjen. V letih po razglasitvi so kraji opozarjali na prekomerno obremenjevanje naravnega okolja z glasnimi veselimi prireditvami, motornimi vozili in onesnaževanjem, kar je sprožilo razprave o spremembi varovalnega režima parka. Ena od predlaganih rešitev je bila celo njegova prekalifikacija v mestni park s spominskim značajem.

Zajčja dobrava je gostila tudi številne športne dogodke, kot so

jesenski občinski kros z več kot 1400 udeleženci (1979) ter orientacijski tek (2001).

Turistično društvo aktivno deluje že več desetletij in pomembno prispeva k ohranjanju naravne in kulturne dediščine ter bogatemu družabnemu življenju krajanov. Leta 1993 je društvo organiziralo prvi Extempore Zajčja dobrava, slikarsko srečanje z znanimi slovenskimi umetniki. Dogodek je bil uspešno ponovljen še štirikrat z mednarodno udeležbo. Zajčja dobrava je še zlasti poznana po odličnih pridelovalcih povrtnin in – zelja. To oziroma tradicionalni način njegove pridelave je tudi temelj vsakoletne Zeljade, ki je že uveljavljena na širšem ljubljanskem območju, radi pa jo obiskujejo tudi iz drugih krajev Slovenije.

Turistično društvo Zajčja dobrava trenutno združuje približno 100 članov različnih generacij, večinoma domačinov iz Zadobrove, Sneberij in Novega Polja. Njihova povezanost, prostovoljstvo in predanost kraju so temelj vsakega uspešno izvedenega dogodka.

Besedilo: Edvard Podobnik, predsednik TD Zajčja Dobra

Zeljada je ekološko-kulinarčna prireditev.

Kulturno turistično društvo Proga 13 – Utrip skupnosti na Golovcu

Naše poslanstvo je združevanje ljudi ter uresničevanje njihovih interesov na področju kulture, športa in turizma. Prostore, ki jih uporabljamo za svoje aktivnosti, upravlja Mestna občina Ljubljana in nam jih omogoča v brezplačno uporabo. V spodnjih klubskih prostorih izvajamo sestanke, delavnice in razstave, za večje prireditve – kot so otroško pustovanje, Prešernov dan ali rekreativne aktivnosti – pa uporabljamo veliko dvorano.

Redno sodelujemo v vsakoletni čistilni akciji »Za lepšo Ljubljano«, kjer čistimo območje nekdanje Krajevne skupnosti Hrušica–Fužine.

Čez vse leto organiziramo raznolike in dobro obiskane ustvarjalne delavnice, ki so za udeležence brezplačne. Z mentorji rezbarimo les, izdelujemo velikonočne in novoletne voščilnice, adventne venčke, nakit, košare ter izrezujemo buče.

V sodelovanju s Športno zvezo Ljubljana dvakrat letno organiziramo

pohode na Orle – spomladi in jeseni – ter se vključujemo v Evropski teden mobilnosti in Evropski teden športa. Športna zveza nam za izvedbo teh dogodkov namenja del sredstev za pokritje stroškov. Četrtna skupnost Golovec nam prav tako sofinancira del aktivnosti, in sicer za sodelovanje pri prazniku ČS ter turnirju v prstometu za krajeane. Prav sekcija prstomet je trenutno najbolj aktivna.

Besedilo: Ludvik Jevšjak, predsednik KTD Proga 13

Turistično društvo Šmarna Gora – Tacen - Tradicija, ustvarjalnost in ljubezen do kraja

»Turistično društvo krajanov je potreba, izraz njihovih skrbi za urejanje kraja, za tople sprejem obiskovalcev, za razvoj kraja, ki mu je turizem spodbuda,« je zapisal prvi kronist društva, Avguštin Lah.

Naše društvo ima bogato in dolgoletno tradicijo. Med odmevnimi dogodki v preteklosti je bila Planinska pesem s Šmarne gore, ki je tri desetletja vabila obiskovalce na Goro. Vsako leto je bila posvečena aktualnemu dogodku in obogatena s častnimi gosti. Na prireditvi so nastopali različni zbori, solisti, godbe in instrumentalisti, ki so ustvarili nepozabno vzdušje.

Med našimi najzahtevnejšimi in najbolj prepoznavnimi prireditvami je zagotovo Pozdrav pomladi na Gregorjevo, ki ga tradicionalno organiziramo 12. marca. Dogodek združuje ustvarjalnost in ekologijo – otroci in mladina iz bližnje in daljne okolice izdelujejo ekološka plovila, ki jih ob spremljavi varnostnih služb spustimo po reki Savi. Strokovna komisija nagradi deset najbolj inovativnih plovil, kulturni program pa popestrijo učenci OŠ Šmartno pod Šmarno goro. Dogodek spremljajo gasilci, potapljači, reševalno vozilo, varnostniki ter domači kajakaši z baklami, ki ustvarijo čudovit ambient.

Ponosno ohranjamo tradicijo sodarstva, ki je pomemben del lokalne dediščine. Na vidnem mestu v Tacnu stoji 14.882-litrski sod, izdelan leta 1955 v Sodarski zadrugi Tacen – simbol obrti, ki je zaznamovala kraj.

Besedilo: Marija Hladnik, TD Šmarna gora – Tacen

Šmarna gora je priljubljena destinacija za Ljubljančanke in Ljubljančane.

Gallusovo nabrežje

Zgled urejenosti in gostoljubnosti

V okviru vseslovenskega projekta Moja dežela – lepa in gostoljubna, ki ga že 34. leto izvaja Turistična zveza Slovenije, je bila Ljubljana že večkrat prepoznana kot zgled celostne urejenosti, spoštovanja do prostora ter premišljenega vključevanja dediščine v sodobno urbano življenje. Na izboru, ki ima od lani novo ime – Moja dežela – znak gostoljubnosti –, je kar dvakrat zmagala v kategoriji za najlepše mestno jedro, leta 2016 tudi za najlepše veliko mesto v Sloveniji. Tudi sicer se vedno uvršča v sam vrh.

Za temi priznanji ne stoji le estetska privlačnost mesta, temveč tudi premišljeno delo na več ravneh – od celostne prenove javnega prostora, skrbi za kulturno dediščino do vpetosti lokalne skupnosti v procese urejanja in oživljanja prostora. Ocenjevanje mestnih, trških in vaških jeder, ki ga v okviru projekta izvaja državna strokovna komisija, je namreč usmerjeno v prepoznavanje krajev, ki zmorejo povezati zgodovinsko vrednost prostora s sodobnimi potrebami življenja, gospodarstva in turizma.

Komisijo, ki ocenjuje jedra od leta 2006 naprej, sestavljajo uveljavljeni strokovnjaki s področij arhitekture, urejanja prostora, kulturne dediščine in turizma. Med njimi je tudi Lenka Molek, u.d.i.a., dolgoletna raziskovalka na področju prenove naselij in zagovornica celostnega urejanja starih jeder. V svojem zapisu iz leta 2016 poudarja, da mestna jedra niso le urbanistične celice, temveč nosilci identitete kraja, stičišča zgodovine, življenja domačinov in vtisov obiskovalcev.

Ljubljana se je med prijavljenimi kraji po njenem mnenju izkazala kot mesto, ki mu je uspelo ohraniti avtentičnost arhitekturne in prostorske dediščine, vzpostaviti kakovostno in trajnostno urbano

infrastrukturo, razviti sodobne turistične in kulturne vsebine ter vključiti prebivalce v sooblikovanje skupnega prostora.

Ljubljana je leta 2018 prejela priznanje TZS za ureditev Gallusovega nabrežja.

Priznanja, ki jih je Ljubljana prejela, ne pomenijo le časti, temveč tudi odgovornost – da mesto ostane navdih drugim, ki se šele podajajo na pot celovitega urejanja svojih zgodovinskih središč. Prav zato je vsako takšno priznanje tudi potrditev, da je mogoče s premišljenim in interdisciplinarnim pristopom dvigniti kakovost življenja prebivalcev in obiskovalcev ter prispevati k prepoznavnosti slovenskega prostora v evropskem in globalnem kontekstu.

Prenova Slovenske ceste, zaključena leta 2016, velja za eno največjih in najcelovitejših preobrazb javnih površin v Sloveniji. Skoraj kilometer dolg odsek od Aškerčeve do Ajdovščine, ki poteka po nekdanji rimski glavni cesti (cardo maximus), je dobil novo podobo s preurejeno komunalno infrastrukturo, sodobnim prometnim režimom ter urbano opremo, ki daje prednost pešcem, kolesarjem in javnemu prometu. Nova tlakovanja brez robnikov, nadstrešnice, klopi, drevored v koritih in prostor za gostinsko ponudbo ustvarjajo privlačno mestno promenado, ki ohranja zgodovinsko identiteto in hkrati omogoča sodobno mestno življenje. Prenova simbolizira prehod Ljubljane v mesto po meri človeka in narave.

Gallusovo nabrežje, zadnji obnovljeni del obrežij Ljubljanice med Tromostovjem in Špico, je bilo nagrajeno leta 2018. Območje je bilo celostno urejeno z novimi tlaki, urbano opremo in rečnim postajališčem s prepoznavno skulpturo ribe, kar prispeva k enotni podobi mestnega jedra. Obnova je spodbudila odpiranje novih lokalov, obnovo fasad in kulturno oživljanje prostora. Pomembno vlogo pri tem ima župan, ki usklajuje različne interese v prostoru. Kljub uspešni prenovi so bile opažene tudi nekatere pomanjkljivosti – pomanjkanje informacijskih tabel, neustrezna dvojezičnost in moteči elementi, kot so zunanje klimatske enote.

Slovenska cesta

Ljubljana je leta 2016 prejela priznanje TZS za prenovitev Slovenske ceste.

Obe prenovi predstavljata zgledno prakso trajnostnega urbanega razvoja in poudarjata pomen javnega prostora kot nosilca identitete, kakovosti bivanja in gostoljubnosti. Ljubljana s tem utrjuje svoj sloves mesta, ki spoštuje preteklost in gradi prihodnost po meri svojih prebivalcev in obiskovalcev.

Besedilo: Polona Frelj

Kakšna se vam zdi Ljubljana?

Vedno dovolj razlogov za obisk Ljubljane

Ljubljana je čudovito glavno mesto, ki je v desetletjih dobrega in osredotočenega dela v razvoju turizma naredila zelo veliko! Uvrstila se je na številne lestvice najlepših mest, pridobila števila priznanja tako za trajnost kot promocijske aktivnosti in inovativne turistične produkte. Je gostiteljica največjih mednarodnih športnih in kulturnih prireditev. Kulinarična doživetja obiskovalcev so lahko na najvišji ravni, lahko pa so tudi preprosta in kakovostna. Poleg vsega naštetega ima Ljubljana še izjemno zaledje – pravo podeželje s kmetijami, lokalnimi dobrotami in lokalnimi zgodbami, dosegljivo s kolesom ali javnim prevozom. Turizem Ljubljana ni nikoli postavljala omejitev v smislu, kje se Ljubljana konča in prične druga destinacija. Saj v turizmu ni meja, smo le dobri partnerji in sodelavci v želji, da bo gost zadovoljen z bivanjem v Sloveniji. Čim daljšim, seveda. Za usmerjanje gostov, naj gre za lokalno (v tem primeru Ljubljano) ali regionalno raven (ostala Slovenija), je zelo pomembno, da se poznamo in cenimo. Da vsi, ki smo posredno ali neposredno povezani s turizmom, spremljamo, kaj je v slovenskem turizmu novega (tradicionalno bi morali tako že poznati!). Novi programi, nove namestitve, novi dogodki ... Razen ob prometnih konicah grem vedno rada v Ljubljano in ni dvoma, da je vedno tudi dovolj razlogov za obisk.

Eva Štraus Podlogar, direktorica Razvojnne agencije Zgornje Gorenjske

Ustvarjena za lepe filmske zgodbe

Če sem popolnoma odkrit, se Ljubljanici zaradi gneče velikokrat izognem. Marsikdaj pomislim tudi na potovanje v Ljubljano brez avtomobila (v Ljubljano potujem iz Kranja ali Škofje Loke), vendar

me izredno žalosti, da smo z železniško logistiko še vedno v tako velikem zaostanku. Dostikrat ti zaradi časovne stiske ne preostane drugega, kakor da se odpraviš na pot z avtomobilom. Žal je to kruta realnost – dnevni ritem ne dovoljuje trajnostnega udejstvovanja, če za to niso izpolnjeni vsaj minimalni pogoji. Osebnost me v Ljubljani najbolj privlači kulinarika. Velikokrat s filmsko produkcijo Karata Film sodelujemo z Turizmom Ljubljana, tako smo ustvarili že veliko lepih zgodb na kameri. Nazadnje fotogodbe o kolesarskih poteh v okolici Ljubljane, posledično smo preživeli kar nekaj lepih poletnih sončnih dni na kolesu, predvsem zgodaj zjutraj in pozno popoldne. Še zanimivost: kavalirčki so nam pogosto pri snemanjih v veliko pomoč pri premagovanju ovir v za promet zaprtem centru. Na splošno je Ljubljana s svojo trajnostno zgodbo zelo hvaležna destinacija za ustvarjanje lepih filmskih in fotogodb.

Aliash Tepina, filmski in televizijski igravec, producent

Pestra ponudba doživetij in okusov

Ko pomislim na Ljubljano, mi zaigra srce. Zelo rada se sprehajam po njenih ulicah, trgih in parkih, opazujem vrvež ljudi, še posebno na ljubljanski tržnici. Kadar vodim skupine sem vedno znova priča navdušenju domačih gostov, ki polni vtisov pripovedujejo, kaj vse so videli, izvedeli, spoznali in kako pravzaprav Ljubljane niti niso poznali, čeprav so jo že velikokrat obiskali. Ljubljana je evropska prestolnica, ki ima res bogato kulturno in naravno dediščino. Čestitam, ker pestro ponudbo okusov in doživetij snovci ljubljanskega turizma bogatijo z zanimivimi zgodbami in z novimi, sodobno in interaktivno oblikovanimi turističnimi produkti za skupine in posameznike, tudi tiste, ki si želijo nekaj več. Želim, da postane Ljubljana izhodiščna točka za odkrivanje in raziskovanje Slovenije in da bi se organizatorji turizma in turistični ponudniki še bolj povezovali in medsebojno sodelovali.

Marjanca Trščinar Antič, podjetnica, turistična vodnica

Ljubljana je živo mesto

Vsekakor je Ljubljana lepo, urejeno mesto. Stari del mesta je, lahko bi rekel, pravljichen, še posebno, če se na sprehod odpraviš zvečer. Pomembno je, da se ohranja avtentičnost, kulturna dediščina, ki je zelo bogata. Številni simpatični lokali ob Ljubljani so kot nalašč za posedanje v toplih poletnih večerih. Vsekakor ima stari del mesta z gradom na čelu poseben čar. Številni muzeji in galerije nudijo bogato izbiro kulturnih doživetij. Veliko je kulturnih in zabavnih prireditev. Koncerti so še zelo številčni v poletnem času in zagotovo je vrhunec vsega dogajanje Ljubljanski festival, ki pripelje v Ljubljano res svetovno znana imena. Vsa pohvala organizatorjem koncertov in vsem, ki se trudijo, da je Ljubljana 'živo' mesto.

Gianni Rijavec, pevec, skladatelj zabavne glasbe, pisec besedil, ustanovitelj Mednarodne mirovniške fundacije Beli golob

Ljubljana zna poudariti slovenski kulturni potencial

Ljubljana, naše glavno mesto, je v lanskem letu beležila sedemkrat več prihodov turistov kot pred dvema desetletjema. Prepričana sem, da je razlog v pravilno zastavljeni strategiji, razvoju mesta in promociji, ki v Ljubljano privablja goste, tako domače kot tuje. Večina se jih zgosti v kulturno in arhitekturno pestrem središču, kar v visoki sezoni spominja na velika evropska mesta, ki se borijo z množičnim turizmom. Razlog je verjetno v slikoviti podobi osrednjega dela mesta, kamor zahajajo turisti, ki Ljubljano obiščejo prvič. Žal se s številom turistov pred dvajsetimi leti do danes ni podaljšala tudi doba bivanja. Ljudje v našem glavnem mestu še vedno ostanejo povprečno dva dneva. Usmeriti jih je treba še v druge dele mesta, ravno tako vredne ogleda in zanimive zaradi nabora različnih aktivnosti, gostinskih lokalov in dogodkov, ki se tam odvijajo. Prav tukaj se skriva potencial Ljubljane – v njenem pestrem naboru restavracij, ki lahko zadovoljijo še tako zahtevnega gosta. Sodobni turisti potujejo tudi zaradi obiska večjih festivalov, ki jih v Ljubljani prav gotovo ne manjka. Tudi sama rada prihajam v Ljubljano, ne glede na letni čas, saj se tam vedno najde kaj, kar lahko počneš, in kaj dobrega za pod zob. Vsakič dam priložnost drugemu gostinskemu lokalu, prav vsak me navduši. Kot vinski kraljici Slovenije se mi zdi pomembno, da znamo poudariti slovenski kulinarčni potencial, kar Ljubljanici prav gotovo uspeva. Ko se zraven na meniju znajdejo še slovenska vina, lahko prav vsakemu gostu pokažemo, kaj vse skriva naša lepa dežela.

Nina Polanec, vinska kraljica Slovenije 2025

Besedilo: Duša Podbevšek Bedrač
Fotografije: osebni arhiv

Piše: prof. dr. Tadeja Jere Jakulin, Univerza na Primorskem, Fakulteta za turistične študije TURISTICA
tadeja.jerejakulin@upr.si

Sistemski pristop k trajnostnemu turizmu v Ljubljani

Ljubljana v zadnjih letih doživlja rekordno število prenočitev in vse večjo priljubljenost kot turistična destinacija. Čeprav mesto po podatkih Mestne občine Ljubljana (MOL) ni turistično preobremenjeno v primerjavi z evropskim povprečjem, se v središču mesta v visoki sezoni čutijo vplivi turizma na kakovost življenja prebivalcev. Turizem povzroča povečane prometne obremenitve, izpuste CO₂, več odpadkov in hrupno onesnaževanje. Pojavljajo se tudi težave z zmanjšanjem površin za pešce, saj so pločniki pogosto zasedeni z mizami gostinskih lokalov, kar slabša dostopnost za vozičke, kolesarje in invalide. Zaradi tega je nujno pristopiti k problematiki na sistemski način, ki upošteva vse komponente mestnega turističnega sistema.

Sistemski pogled na turistični razvoj Ljubljane

Sistemski pristop obravnava turizem kot odprt kompleksni sistem, sestavljen iz številnih elementov in podsistemov. Ti podsistemi vključujejo prebivalce, odločevalce, podjetja, turistično ponudbo, turiste, infrastrukturo in okolje. Vsak od teh elementov je v nenehni interakciji z ostalimi, zato spremembe v enem delu sistema neizbežno vplivajo na preostale dele. Za razumevanje delovanja takšnega sistema in predvidevanje posledic je potrebno vzročno-posledično modeliranje, ki nam omogoča celovit pregled nad interakcijami med elementi sistema. Modeliranje vzročno-posledičnih povezav v ljubljanskem turizmu razkriva kompleksno dinamiko. Povečevanje števila turistov neposredno povečuje pritisk na okolje, infrastrukturo in javne površine. To lahko srednjeročno vodi v zmanjšanje privlačnosti mesta za turiste, hkrati znižuje kakovost življenja lokalnih prebivalcev. Opazujemo lahko regulacijski krog, v katerem preveliko število turistov sčasoma aktivira povratne mehanizme, ki organsko omejujejo nadaljnjo rast. Ti mehanizmi vključujejo predvsem nezadovoljstvo lokalnega prebivalstva, degradacijo turistične izkušnje zaradi prevelike gneče in zmanjšano kakovost javnih prostorov. Razumevanje teh povezav je ključno za oblikovanje trajnostnih strategij razvoja mestnega turizma.

Izzivi in pomanjkljivosti obstoječe Zelene sheme slovenskega turizma

Nedavna raziskava v okviru projekta 'Prenova Zelene sheme slovenskega turizma: korak naprej k bolj trajnostnemu turizmu v Sloveniji' (marec 2025) je prepoznala več ključnih pomanjkljivosti trenutne sheme, ki pomembno vplivajo tudi na ljubljanski mestni turizem. Raziskava je pokazala, da je **prepoznavnost znaka Slovenia Green med gosti razmeroma nizka**, saj le 43 odstotkov anketirancev pozna oznako pred obiskom certificirane nastanitve. To predstavlja pomembno vrzel v komunikaciji trajnostnih vrednot, ki so temelj zelene sheme. Poleg tega se ponudniki turističnih storitev soočajo z **administrativno zahtevnostjo pri pridobivanju in obnavljanju certifikatov**. Postopke pogosto doživljajo kot zahtevne, zamudne in

finančno obremenjujoče, zlasti za manjše ponudnike, ki imajo omejene človeške in finančne vire. Takšna administrativna bremena lahko zmanjšujejo motivacijo za vključitev v shemo, kar posledično oslabi celotni trajnostni ekosistem mesta. Raziskava je prav tako izpostavila **omejen vpliv oznake Slovenia Green na izbiro gostov**. Kar 71 odstotkov anketiranih gostov je navedlo, da oznaka ni vplivala na njihovo izbiro nastanitve, kar jasno kaže potrebo po boljšem komuniciranju konkretnih prednosti trajnostnih praks. Gostje sicer cenijo trajnostne ukrepe, ko jih izkusijo, vendar jih redko postavijo za primarni kriterij pri izbiri nastanitve. Eden izmed pomembnih izzivov je tudi **potreba po celovitem vključevanju vseh treh vidikov trajnostnosti**. Trenutna shema se pogosto preveč osredotoča na okoljski vidik, medtem ko so socialni in ekonomski vidiki manj zastopani. Za dolgoročno uspešnost je nujno, da shema uravnoteženo integrira vse tri stebre ESG (okoljski, socialni in upravljavski) in tako zagotovi resnično celovit pristop k trajnostnosti mestnega turizma.

Merila gostoljubnosti kot del zelenih shem

Za vzpostavitev optimalnega ravnovesja med turizmom in kakovostjo življenja v Ljubljani je ključna implementacija meril gostoljubnosti v okviru zelenih shem slovenskega turizma. Ta pristop temelji na razumevanju, da trajnostni turizem ni le vprašanje okoljske odgovornosti, temveč tudi spoštovanja potreb lokalne skupnosti in zagotavljanja avtentične izkušnje za obiskovalce. **Prostorska in časovna razpršitev turizma** predstavlja enega od temeljnih stebrov tega pristopa. Namesto da se turistični tokovi koncentrirajo v zgodovinskem središču Ljubljane, je treba sistematično razvijati turistično ponudbo v drugih predelih mesta in okolice. To vključuje oblikovanje tematskih poti, ki povezujejo manj znane, a kulturno ali zgodovinsko pomembne lokacije, razvoj specializiranih turističnih produktov v obrobni delih mesta ter spodbujanje turističnega obiska zunaj tradicionalne visoke sezone. Takšen pristop ne samo razbremenjuje mestno središče, temveč tudi omogoča bolj enakomeren razvoj turističnih dejavnosti po vsem mestu. Posebno pomembno je **aktivno vključevanje lokalne skupnosti v**

načrtovanje turizma. To presega zgolj informiranje prebivalcev in vključuje njihovo dejansko sodelovanje pri sprejemanju odločitev. Redno organiziranje posvetovalnih delavnic z lokalnimi prebivalci, zlasti v Četrtni skupnosti Center, ki je najbolj izpostavljena turističnim pritiskom, omogoča pravočasno identifikacijo problematičnih točk in skupno iskanje rešitev. Takšen participativni pristop krepi občutek lastništva nad razvojem turizma med lokalnimi prebivalci in zmanjšuje potencialne konflikte med turisti in domačini. **Vzpostavitev sistema za nadzor širjenja gostinske ponudbe na javnih površinah** je naslednji pomemben element. Čeprav je živahna gostinska ponudba pomemben del ljubljanske turistične privlačnosti, je treba zagotoviti, da ta ne posega pretirano v javni prostor. To zahteva jasne smernice in omejitve glede uporabe javnih površin za gostinske namene, s posebnim poudarkom na ohranjanju dostopnosti za pešce, kolesarje in osebe z omejeno mobilnostjo. Za učinkovito upravljanje s turističnimi tokovi je potrebna **implementacija naprednih sistemov za spremljanje in obvladovanje množičnega turizma**. To vključuje uporabo digitalnih orodij za zbiranje podatkov o obiskanosti posameznih predelov mesta v realnem času, sistema za napovedovanje gneče na podlagi preteklih vzorcev in aplikacij, ki turistom priporočajo manj obremenjene lokacije. Takšni sistemi omogočajo proaktivno upravljanje s turističnimi tokovi in pravočasno ukrepanje v primeru preobremenjenosti določenih območij.

Tudi Ljubljanski grad se ponaša z znakom Slovenia Green.

Spodbujanje trajnostne mobilnosti predstavlja ključni element za zmanjšanje negativnih vplivov turizma na mestno okolje. To vključuje širitev območij za pešce v mestnem središču, razvoj varne in povezane kolesarske infrastrukture, izboljšanje ponudbe javnega prevoza in spodbujanje uporabe električnih vozil za turistične namene. Posebno pomembno je zagotavljanje enostavnih povezav med turističnimi točkami z nizkoogljčnimi prevoznimi sredstvi, kar zmanjšuje prometne obremenitve in izboljšuje kakovost zraka v mestu.

Optimiziran model vrednotenja trajnostnosti

Glede na izsledke omenjene raziskave predlagamo implementacijo optimiziranega 5E+ modela vrednotenja, ki predstavlja celovit pristop k izboljšanju trajnostnosti ljubljanskega turizma. Model, ki ga predstavljamo na sliki 1, presega tradicionalno razumevanje zelenih shem in uvaja inovativne pristope za premagovanje identificiranih izzivov.

Prvi element modela je **Vključi (Engage)**, ki se osredotoča na aktivacijo različnih deležnikov v turističnem ekosistemu. Ta komponenta vključuje vzpostavitev regionalnih trajnostnih inkubatorjev, ki delujejo kot vozlišča znanja in podpore za ponudnike turističnih storitev. Poleg tega predvideva razvoj sistema mentorstva med ponudniki, pri čemer že certificirani in izkušeni ponudniki

Model vrednotenja trajnostnosti

trajnostnih storitev delijo svoje znanje in izkušnje z novimi člani sheme. Tako se gradi organska skupnost trajnostno usmerjenih ponudnikov, ki se medsebojno podpirajo in razvijajo. Drugi element, **Izobražuj (Educate)**, se osredotoča na zagotavljanje praktičnih znanj in orodij za ponudnike. Ključna komponenta tega elementa je razvoj kalkulatorjev poslovne vrednosti, ki demonstrirajo konkretne finančne prihranke pri implementaciji trajnostnih praks. Ti kalkulatorji omogočajo ponudnikom, da jasno vidijo, kako se trajnostne prakse odražajo v zmanjšanju stroškov za energijo, vodo in odpadke ter povečanju prihodkov zaradi višje vrednosti trajnostne ponudbe. Poleg tega vključuje oblikovanje prilagojenih izobraževalnih programov, ki naslavljajo posebne potrebe različnih tipov ponudnikov. Tretji element, **Opolnomoči (Empower)**, je usmerjen v odstranjevanje ovir za trajnostno delovanje. Vključuje poenostavitev certifikacijskega procesa, ki je trenutno eden glavnih razlogov za neudeležbo v shemi. Posebna pozornost je namenjena manjšim ponudnikom, za katere so administrativne zahteve pogosto preveliko breme. Poleg tega vključuje vzpostavitev trajnostne nabavne mreže, ki omogoča skupne nabave trajnostnih izdelkov in storitev po ugodnejših pogojih, kar zmanjšuje stroške trajnostne preobrazbe. Četrty element, **Izboljšaj (Enhance)**, se osredotoča na povečanje poslovne vrednosti trajnostnih praks. Vključuje razvoj orodij za jasno komunikacijo trajnostne ponudbe, ki ponudnikom pomagajo učinkovito prenesti svojo trajnostno zgodbo potencialnim gostom. Prav tako predvideva oblikovanje zelenih turističnih paketov, ki povezujejo različne certificirane ponudnike in tako ustvarjajo celovito trajnostno izkušnjo za obiskovalce. Ta element naslavlja ugotovitev raziskave, da gostje trenutno ne prepoznavajo dodane vrednosti trajnostnih certifikatov. Peti element, **Ocenjuj (Evaluate)**, uvaja sistematičen pristop k merjenju uspešnosti trajnostnih praks. Vzpostavitev sistema za merjenje poslovnih učinkov trajnostnih praks omogoča ponudnikom, da spremljajo svojo uspešnost in prepoznavajo področja za izboljšave. Komplementarno temu je razvoj orodij za primerjalno analizo, ki ponudnikom omogočajo primerjavo svojih rezultatov z drugimi podobnimi ponudniki ter identificiranje najboljših praks v panogi. Zadnji, dodatni element, **Izmenjuj (Exchange)**, presega tradicionalne okvire zelenih shem in uvaja mehanizme za nenehno inoviranje in prilagajanje. Omogočanje trajnostnih poslovnih izmenjav spodbuja prenos znanja med različnimi sektorji, medtem ko medsektorski dialog povezuje turizem z drugimi področji, kot so energetika, promet in upravljanje z odpadki. Ta element zagotavlja, da zelena shema ni statična, temveč se nenehno razvija in prilagaja novim izzivom in priložnostim.

Na Ljubljanskem gradu zagnali NiST

Slovenska turistična organizacija (STO) praznuje 30 let delovanja. Nobeno naključje ni, da so v jubilejno leto vstopili v Hribarjevi dvorani na Ljubljanskem gradu. Pripravili so razstavo ob 30. obletnici STO in zagnali Nacionalno informacijsko središče (NiST).

Leto 2025 je jubilejno leto tudi za Slovensko turistično organizacijo (STO), ki je zrasla iz Centra za promocijo turizma Slovenije (CPTS). Ob okrogli obletnici so se na Ljubljanskem gradu zbrali vsi ključni deležniki slovenskega turizma.

Novo Informacijsko središče sta zagnala minister za gospodarstvo, turizem in šport Matjaž Han in direktorica STO mag. Maja Pak Olaj.

»Na Ljubljanskem gradu, simbolu zgodovine, povezanosti in ponosa, skupaj začenjamo proslavljati pomemben jubilej. Tri desetletja predanega, vztrajnega in srčnega dela,« se je minister za gospodarstvo turizem in šport Matjaž Han zahvalil ekipi STO in poudaril, da turizem ni samo panoga, pač pa je način življenja. »Turizem je tudi vonj po dobrem kruhu v planinski koči,« je izrecno omenil gostoljubnost kot ključno komponento slovenskega turizma. Ob tej priložnosti so zagnali Nacionalno informacijsko središče za turizem (NiST), sistem, ki povezuje razpršene podatke, omogoča stabilen pretok informacij in kompleksne analize ter podpira premišljeno odločanje in usklajen razvoj celotnega sektorja. »V svetu, v katerem vsak dan nastane več kot 400 milijonov terabitov podatkov, ko vsak od nas sprejme 74 gigabajtov informacij na dan, je lahko zelo težko razbrati, kaj zares šteje. Zato je današnji korak ključen. Zgradili smo nacionalno informacijsko središče za turizem, ki ni le digitalna rešitev, pač pa je naš kompas, naš možganski center, naša digitalna hrbtenica, naš ključ do razumevanja turizma v času

Na Ljubljanskem gradu so pripravili razstavo ob 30. obletnici STO.

podatkovne preobremenjenosti. Z njim bomo lahko spremljali učinke turizma in primerjali uspešnost s številnimi kazalniki,« je ob zagonu poudarila mag. Maja Pak Olaj, direktorica STO. Jubilejno leto bodo zaokrožili na Dnevih slovenskega turizma, ki bodo novembra na Brdu pri Kranju.

Besedilo: Polona Frelj

Fotografije: STO in TZS

Zbrali so se vsi deležniki v turizmu.

Slovenska turistična revija Lipov list, nadaljevanje Turističnega vestnika, izhaja 2. teden v sodem mesecu

UDK 338,34+796,5(497,12), ISSN 0352-4353
Junij 2025

Izdaja:
Turistična zveza Slovenije

Naslov uredništva:
Turistična zveza Slovenije, Miklošičeva cesta 38/VI,
SI – 1000 Ljubljana, tel. 01/43 41 670, faks: 01/43 41 680,
info@turistica-zveza.si, www.turistica-zveza.si

Urednica: Polona Frelj
Lektoriranje: Mateja Blažič Zemljč
Oblikovanje: Polona Jericijo, PriMS mediji, d.o.o., Ljubljana

Uredniški odbor:
Boštjan Luštrek, Iztok Pipan, Jure Sodja, Karmen Grebenc
Burger, Urša Jurak Kuzman, Katerina Vidner Ferkov

Transakcijski račun:
SI56 03100-1000010639

Naročilo na Lipov list oddate na info@turistica-zveza.si
Celoletna naročnina za 2025 je 40 eur.

Sodelujte v najbolj pristnem natečaju leta!

Natečaj, ki že 34. leto **spodbuja urejenost, prijaznost in kakovostno turistično ponudbo** po vsej Sloveniji, se letos vrača z novim izzivom.

PRISTNA GOSTOLJUBNOST

Gostoljubnost je več kot le priazen nasmeš – je pristnost, sodelovanje in pripadnost. Vključite lokalno skupnost, povežite ponudnike in ustvarite doživetje, ki si ga bodo obiskovalci zapomnili.

Tudi letos spodbujamo promocijo slovenske turistične ponudbe prek digitalne aplikacije **Moj-izlet.si**, ki uporabnikom omogoča oblikovanje izleta po meri. Vabimo vas k predstavitvi **enodnevnih izletov** z doživetim opisom kraja – s poudarkom na **avtentičnosti, lokalni ponudbi in vključevanju skupnosti**.

Prijave zbiramo do 30. junija!

Prijavite se na: www.turistica-zveza.si

Letos ocenjujemo naslednje kategorije:

- Naj turistični kraji
- Prepoznavni turistični kraji
- Vzhajajoči turistični kraji
- Skriti turistični kraji
- Izletniške točke
- Zgodovinska jedra
- Kampi in glampingi
- Tematske poti

– Prvič sodelujete? turistica-zveza.si/registracija

– Že poznate sistem? turistica-zveza.si/prijava

Imate v občini tematsko pot?

Ne pozabite obvestiti skrbnike – tudi oni lahko kandidirajo!

Slavnostna podelitev priznanj:

Brdo pri Kranju | 10. november 2025

V sklopu prireditve Dnevi slovenskega turizma, pod častnim pokroviteljstvom predsednice Republike Slovenije **dr. Nataše Pirc Musar**

Ob **120-letnici** Turistične zveze Slovenije!

Potrebujete pomoč?

Pokličite: **01 434 16 70** ali pišite:
info@turistica-zveza.si

Skupaj pokažimo, kako lepi, gostoljubni in pristni so naši kraji!

SNOVIŠKO POLETJE 2025 V TERMAH SNOVIK

PRIPRAVLJENI NA SVEŽINO, GIBANJE IN DOŽIVETJA?

Pridružite se nam v osrčju Kamniško-Savinjskih Alp in doživite poletje drugače. Zdravo, aktivno in povezano z naravo. V Snoviku vas pričakujemo vsak dan! Snoviško poletje prinaša več kot 400 dogodkov za vse generacije.

Terme Snovik, Snovik 7, 1219 Laze v Tuhinju, le 10 minut od Kamnika, 30 min od Ljubljane

GLAVNA POLETNA DOGODKA 2025
POSTRVIJADA – sobota, 19. 7. 2025 - Dan s poudarkom na lokalni specialiteti, tuhinjski postrvi
SNOVIČKOV FESTIVAL – sobota, 2. 8. 2025 - Tradicionalni družinski festival z bogatim otroškim programom ter obiskom palčka Snovička in njegovih prijateljev

- **Dnevni animacijski program** – vsak dan Kneipp dan - skupinska vodna telovadba, Kneippovi vodni oblivi in bosonoga pot. **Nočno kopanje.**
- **Animacija za otroke:** vodne igre, ustvarjalne delavnice, lov na zaklad, kuharske delavnice, večerni mini discom in srečanja s palčkom Snovičkom in še in še. **Zabavna joga. Zumba Kids, gibalno-plesne delavnice.**
- **Kneippova bosonoga & gozdna doživetja** z meditacijo za celostno sprostitve v objemu narave. **NOVO: tudi bosonogo doživetje za družine.**
- **Zabavni družabni večeri:** Piknik kino 15.7. Superman, 22.7. Smrkci, 5.8. Gola pištola, 12.8. Še bolj odštekan petek. **Glasbeni večeri. Pohod z baklami do izvira termalne vode. Marshmallow party. Tombola, kviz, mini disco, družinski večeri s Snovičkom.**
- **Spoznavanje lokalnih okusov Tuhinjske doline:** slovenski večeri, zdrava malica, ledeni zeliščni čaj
- **Spoznajte našo eko zgodbo:** predstavite zelene zgodbe Term Snovik, enkrat tedensko

Vse aktivnosti so za goste term brezplačne, razen, kjer je dodatno označeno plačilo.

Za dodatne in ažurne informacije o vseh dogodkih in programih obiščite www.terme-snovik.si oz. poskenirajte QR kodo.

01 83 44 100

booking@terme-snovik.si

